

Fylkesmannen i Vestfold og Telemark

Til Drangedal kommune

TILSYNSRAPPORT

Skolemiljø

Skolens aktivitetsplikt og plikt til å forebygge, informere og involvere.

Drangedal kommune

Drangedal 10-årige skole

Oktober 2019

Sammendrag

Felles nasjonalt tilsyn 2018-22 har mange temaer. Vi har valgt ut fra en risikovurdering å se nærmere på tema skolemiljø.

Som en lesehjelp for skolen har vi henvist til RefLex der ansatte og rektor har svart. Vi viser til lovtekst og utfyllende kommentarer fra utdanningsdirektoratets materiell og Prop. 57 (2016-2017) om skolemiljø. I rapporten er noen lovkrav slått sammen. Det er laget understrekninger for å fremheve innholdet.

Tema og formål

Temaet for dette tilsynet har vært elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø, herunder skolens aktivitetsplikt og skolens forebyggende arbeid. Tilsynet er en del av felles nasjonalt tilsyn 2019-2021. Det overordnede målet med det felles nasjonale tilsynet er å kontrollere om kommunen eller fylkeskommunen oppfyller kravene i regelverket jf. oppl. §§ 9 A-3, 9 A-4, 9 A-5, 9 A-8 og 9 A-9.

Fylkesmannen har sett på hvordan Drangedal ungdomsskole har oppfylt regelverket. I kapittel 9 A har alle ansatte plikt til å følge med, gripe inn og varsle hvis de får mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har det trygt og godt på skolen. Skolen har en plikt til å undersøke i alle saker. Der det er behov for å sette inn tiltak, skal skolen sette inn egne og tilstrekkelige tiltak så lenge eleven ikke har det trygt og godt. Etter opplæringsloven § 9 A-3, annet ledd, er det et krav til at skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helse, miljøet og sikkerheten til elevene, slik at kravene i kapittel 9 A blir oppfylt. Det er rektor som har ansvar for at dette blir gjort.

Elevens beste og rett til å bli hørt skal også være en del av skolens saksbehandling i skolemiljø saker.

I det forebyggende arbeidet for et trygt og godt skolemiljø skal skolen ha de lovpålagte utvalgene og jobbe for at skole og hjem fremmer et godt klasse- og skolemiljø.

Gjennomføring

Tilsynet er avgrenset til å omfatte skoleåret 2017-18 og 2018-19. Fylkesmannen har bedt om alle varsler skolen har mottatt skoleåret 2017-2018 og 2018 – 2019, ca. 70 varsler. Vi har i tillegg brukt åtte saker der det har blitt laget plan for tiltak, jf. opplæringsloven § 9 A-4 for å vurdere skolens praksis.

Fylkesmannen åpnet tilsyn med Drangedal kommune/Drangedal 10 - årige skole med et varselbrev 19. mars 2019. Våre vurderinger og konklusjoner i denne rapporten er basert på skriftlig dokumentasjon som skolen har sendt inn, egenvurdering i RefLex, som er en del utdanningsdirektoratets elektroniske egenvurdering, og intervju med ansatte, foreldre og elevrepresentanter.

Det ble gjennomført et sluttmøte i Drangedal 18. september, der alle som hadde deltatt i tilsynet var invitert. I tillegg var ordfører og rådmann i Drangedal til stede. Fra Fylkesmannen deltok direktør for oppvekstavdelingen Kari Evensen, samt tilsynsgruppen.

Fylkesmannen mottok et skriftlig tilsvaer fra Drangedal kommune v/ fungerende kommunalsjef Stein Heldal Hugstmyr datert 26. september. Kommunen sier seg enige i faktagrunnlaget for tilsynet, og at de ikke kan finne feil i tilsynsmyndighetens forståelse av faktagrunnlaget. Drangedal kommune ser alvorlig på lovbruddene som er avdekt og slutter seg til de korreksjonspunktene som er gitt. Kommunen orienterer om at det er satt i gang et arbeid vedrørende særskilt sårbare barn. De er i dialog med Læringsmiljøsentret i Stavanger om arbeid videre.

Avdekkede lovbrudd

Fylkesmannen har avdekt følgende lovbrudd:

- Fylkesmannen mener at det er sannsynliggjort at alle som arbeider på skolen har kjennskap til følge- med plikten og utøver denne i sitt arbeid. Det er imidlertid ikke vist til et system der rektor sikrer at ansatte kan følge med på de særskilt sårbare elevene og hvem disse er. Skolen har derfor ikke fullt ut oppfylt sin følge- med plikt.
- Rektor sikrer ikke at alle ansatte varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor varsler skoleeier om alvorlige tilfeller. Skolen dokumenterer ikke i tilstrekkelig grad hva som er gjort i saken.
- Rektor sikrer at skolen snarest undersøker saken ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Skolens undersøkelser er imidlertid ikke tilstrekkelig dokumentert.
- Rektor sikrer ikke at det blir satt inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt.
- Rektor sikrer ikke at plikten til å gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene blir gjort i alle saker. Skolen har ikke dokumentert at de evaluerer og tilpasser tiltakene i alle saker. Skolen dokumenterer ikke i tilstrekkelig grad hvordan de innhenter elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker.
- Rektor sikrer at skolen informerer aktuelle råd og utvalg om saker som er viktige for skolemiljøet, og at de i noen saker tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak. De er gjort kjent med sin rett til å uttale seg i disse sakene. De er derimot ikke gjort kjent med retten til å be om innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet.

Følgende pålegg er aktuelle å vedta etter utløp av rettsfristen:

Drangedal kommune må sørge for at skolen har et system som sikrer at følge- med plikten, varslingsplikten, undersøkelsesplikten og plikten til å sette inn egnede tiltak, gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene basert på informasjon om hvordan tiltakene har virket, jf. oppl. §§ 9 A-3, 9 A-4.

Korreksjonspunkter:

- Sørge for at ansatte har tilstrekkelig kunnskap om de sårbare elevene for å utøve følge-med plikten
- Sørge for at skolen ivaretar aktivitetsplikten
- Sørge for at ansatte varsler dersom de får kjennskap til eller mistanke om at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø
- Sørge for at det gjennomgående dokumenteres i tilstrekkelig grad
- Sørge for at det blir satt inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt
- Sørge for at plikten til å gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene blir gjort i alle saker.

Drangedal kommune må sikre at råd og utvalg gjøres kjent med retten til innsyn i dokumentasjon i det systematiske arbeidet med skolemiljøet, jf. oppl. § 9 A-9, første og tredje ledd.

Korreksjonspunkt:

- Sørge for at råd og utvalg gjøres kjent med retten til innsyn i dokumentasjon i det systematiske arbeidet med skolemiljøet

Status på rapport og veien videre

Dette er en endelig rapport. I denne rapporten gis Drangedal kommune/Drangedal 10-årige skole en frist til å rette lovbruddene. Frist for retting er **1. mars 2020**. Dersom forholdene ikke rettes innen rettefristen, vil Fylkesmannen vedta pålegg om retting jf. kommuneloven § 60 d.

Innhold

Sammendrag	2
1. Innledning	6
1.1 Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler	6
1.2 Tema for tilsynet.....	6
1.3 Rektor skal sikre og sørge for	7
2. Om tilsynet med Drangedal kommune – Drangedal 10-årige skole:	7
2.1 Om gjennomføringen av tilsynet	8
3. Skolens aktivitetsplikt for å sikre at eleven har et trygt og godt skolemiljø	12
3.1 Sikrer rektor at alle som arbeider på skolen følger med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og at de følger spesielt godt med på elever som kan være særskilt sårbare, jf. oppl. § 9 A-4, første ledd.	14
3.2 Sørger rektor for at alle som arbeider på skolen griper inn mot krenkelses som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig, jf. oppl. § 9 A-4, første ledd.	17
3.3 Sikrer rektor at alle som jobber på skolen varsler rektor, jf. oppl. § 9 A-4, andre ledd.	18
3.4 Sikrer rektor at skolen snarest undersøker saken ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, jf. oppl. § 9 A-4, tredje ledd.	22
3.5 Sikrer rektor at det blir satt inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt, jf. oppl. § 9 A-4, fjerde og femte ledd.	25
3.6 Sikrer rektor at skolen lager en skriftlig plan når det skal settes inn tiltak i en sak, jf. oppl. § 9 A-4, sjetted ledd.....	25
3.7 Sikrer rektor at plikten til å gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene blir gjort, jf. oppl. §§ 9 A-3, andre ledd, 9 A-4, fjerde, sjetted ledd og syvende ledd.	29
3.8 Sikrer rektor at alle som arbeider på skolen straks varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen utsetter en elev for krenking, jf. oppl. § 9 A-5.	31
4. Skolens plikt til å arbeide forebyggende og informere og involvere elever og foreldre	34
4.1 Rektor skal sikre at elevene får ta del i planleggingen og gjennomføringen av et trygt og godt skolemiljø, jf. oppl. §§ 9 A-3, andre ledd og 9 A-8	34
4.2 Skolen skal gi elevene og foreldrene informasjon om retten til et trygt og godt skolemiljø, om skolens aktivitetsplikt og om retten til å melde en sak til Fylkesmannen, jf. oppl § 9 A-9, første ledd.	37
4.3 Informasjonsplikt og rett til å uttale seg jf. opplæringsloven § 9 A-9, tredje ledd.....	38
5. Forhåndsvarsel om pålegg om retting	40
Regelverksbrudd:	40

1. Innledning

Som en lesehjelp for skolen har vi henvist til RefLex der ansatte og rektor har svart. Vi viser til lovtekst og utfyllende kommentarer fra utdanningsdirektoratets materiell og Prop. 57 (2016-2017) om skolemiljø. I rapporten er noen lovkrav slått sammen. Det er laget understrekninger for å fremheve innholdet.

1.1 Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler

Fylkesmannen fører tilsyn med offentlige skoler jf. opplæringsloven § 14-1 første ledd, jf. kommuneloven kap. 10 A. Fylkesmannens tilsyn på opplæringsområdet er lovligheitsilsyn jf. kommuneloven § 60 b. Fylkesmannens tilsyn med offentlige skoler er myndighetsutøvelse og skjer i samsvar med forvaltningsrettens regler for dette.

I de tilfeller Fylkesmannen konkluderer med at et rettslige krav ikke er oppfylt, betegnes dette som lovbrudd, uavhengig av om det er opplæringsloven eller forskrifter som er brutt.

1.2 Tema for tilsynet

Temaet for dette tilsynet har vært elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø, herunder skolens aktivitetsplikt og skolens forebyggende arbeid. Tilsynet er en del av felles nasjonalt tilsyn 2019-2021. Det er elevens egen subjektive opplevelse av skolemiljøet som avgjør om elevens rett til et trygt og godt skolemiljø er oppfylt. For at skolen skal kunne oppfylle aktivitetsplikten, må alle ta utgangspunkt i hvordan eleven selv opplever at skolemiljøet virker på egen helse, trivsel og læring.

Fylkesmannen har sett på hvordan Drangedal ungdomsskole har oppfylt regelverket. I kapittel 9 A har alle ansatte plikt til å følge med, gripe inn og varsle hvis de får mistanke eller kjennskap til at en eller flere elever ikke har det trygt og godt på skolen. Skolen har en plikt til å undersøke i alle saker. Der det er behov for å sette inn tiltak, skal skolen sette inn egne og tilstrekkelige tiltak så lenge eleven ikke har det trygt og godt. Etter opplæringsloven § 9 A-3, annet ledd, er det et krav til at skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremme helse, miljøet og sikkerheten til elevene, slik at kravene i kapittel 9 A blir oppfylt. Det er rektor som har ansvar for at dette blir gjort.

Elevens beste og rett til å bli hørt skal også være en del av skolens saksbehandling i skolemiljø saker.

I det forebyggende arbeidet for et trygt og godt skolemiljø skal skolen ha de lovpålagte utvalgene, og jobbe for at skole og hjem fremmer et godt klasse- og skolemiljø.

Hovedpunkter i tilsynet vil være:

- Skolens plikt til å følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak ved mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.
- Skolens plikt til å arbeide forebyggende, kontinuerlig og systematisk for å fremme et trygt og godt skolemiljø.

1.3 Rektor skal sikre og sørge for

I veiledningsmaterieell fra Utdanningsdirektoratet fremgår følgende definisjoner knyttet til rektors rolle i forbindelse med skolens aktivitetsplikt:

At rektor skal sikre at skolen oppfyller et krav i regelverket, betyr at rektor må ha bestemt en fast fremgangsmåte for hvordan skolen skal oppfylle kravet. Dette er nødvendig der regelverket gir skolen et handlingsrom for hvordan skolen skal oppfylle kravet, slik at skolen selv må operasjonalisere hvordan den enkelte skal gå frem i hver enkelt sak. Det er ikke et krav at fremgangsmåten er skriftlig, men den må være egnet til å sikre at kravet i loven blir oppfylt i alle saker på den aktuelle skolen. Rektor må i tillegg følge opp at de som jobber på skolen, bruker fremgangsmåten i praksis. Hvis skolen ikke har hatt saker der det har vært nødvendig å bruke fremgangsmåten, skal vi undersøke om rektor har gjort det som er nødvendig for at fremgangsmåten vil bli fulgt, når skolen får en slik sak.

I noen tilfeller har ikke skolen et handlingsrom for hvordan skolen skal oppfylle kravet, fordi fremgangsmåten er gitt. At rektor skal følge opp at skolen oppfyller et krav i regelverket, betyr at rektor må forsikre seg om at den gitte fremgangsmåten blir oppfylt i praksis på skolen. Eksempel: «Følger rektor opp at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen?». Her følger fremgangsmåten av aktivitetsplanen, men rektor må følge opp at skolen gjør det som følger av aktivitetsplanen.

At rektor skal sørge for at et krav blir oppfylt, betyr at oppgaven er av en slik art at det ikke er nødvendig med en fast fremgangsmåte. Dette kan gjelde mindre oppgaver eller aktiviteter. Eksempel: «Sørger rektor for at skolen tilpasser tiltakene basert på informasjonen om hvordan tiltakene har virket og elevens syn?» Det kan i tillegg gjelde større oppgaver hvor det er unaturlig med en fast fremgangsmåte. Eksempel: «Jobber rektor for at skolen skal praktisere holdninger og verdier som bidrar til et inkluderende og trygt skolemiljø?»

Kravene om at rektor skal sikre, følge opp eller sørge for noe, er alle utslag av rektors plikt til å arbeide systematisk slik at kravene i loven blir oppfylt. Når kontrollspørsmålet ikke inneholder krav om at rektor skal sikre, følge opp eller sørge for noe, betyr det at vi ikke skal vurdere det systematiske arbeidet til rektor, men kun vurdere om skolen oppfyller kravet i praksis. Eksempel: «Varsler rektor skoleeieren om alvorlige tilfeller, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak?».

2. Om tilsynet med Drangedal kommune – Drangedal 10-årige skole:

Fylkesmannen åpnet tilsyn med Drangedal kommune med et varselbrev 19.03.2019. I brevet informerte vi om at Drangedal kommune og Drangedal 10-årige skole, ungdomstrinnet, ble valgt på bakgrunn av stor sannsynlighet for at kravene til regelverket ikke er oppfylt, og hvilke konsekvenser det kan få for elevene. Denne risikovurderingen bygger på informasjon vi har fått gjennom ulike kilder som blant annet innkomne skolemiljøsaker, medieoppslag, elevundersøkelse og henvendelser fra foresatte. En tilleggsrisiko, er at skolen har hatt flere rektorskifter de siste årene.

Drangedal 10-årige skole ligger i Drangedal kommune. Det er den eneste ungdomsskolen i Drangedal. Skolen har skoleår 2018-2019 elever fordelt på seks klasser på ungdomstrinnet og ti klasser på barnetrinnet. Skolen har totalt 368 elever, og ungdomstrinnet har totalt 163 elever (GSI-tall fra skoleåret 2018-19). Skolen mottar elever fra to andre barneskoler i kommunen. Det er busstransport til felles ungdomsskole. Skolen har tilsatt sosiallærer som er på skolen hver dag, og helsesøster er på skolen en dag i uka. Det er tilsatt en miljøterapeut som også er kontaktlærer. Kommunen har ansatt en mobbekontaktperson. Kommunen deltar i et interkommunalt samarbeid med Bedre Tverrfaglig Innsats (BTI) for en felles satsing på forebyggende arbeid, tidlig innsats og økt tverrfaglig samarbeid. Drangedal 10-årige skole har ansvar for elever med flyktningebakgrunn. Skolen har nye lokaler fra 2013.

I juni 2018 ble det bestemt i kommunestyret at Drangedal 10-årige skole skal bli en «MOT»-skole. «MOT» er en organisasjon med formål å forebygge mobbing og styrke ungdoms evne til livsmestring (MOT til å leve, MOT til å bry seg, MOT til å si nei). Skolen startet med konkrete aktiviteter fra høsten 2018 for 8. og 9. trinn. Skolen er en «Aktiv skole 365» og deltar i prosjektet «Liv og røre».

2.1 Om gjennomføringen av tilsynet

Tilsyn med Drangedal kommune ble åpnet gjennom brev 19.03.2019. Kommunen er pålagt å legge frem dokumentasjon for Fylkesmannen med hjemmel i kommuneloven § 60 c.

Fylkesmannens vurderinger og konklusjoner er basert på skriftlig dokumentasjon, egenerverings skjema i RefLex, samt informasjon fremkommet i intervjuer med leder FAU (foreldrenes arbeidsutvalg), SU (samarbeidsutvalget) og SMU (skolemiljøutvalget), rektor, mellomledere, lærere, assistenter, miljøterapeut, sosiallærer og elever fra elevrådet ved skolen.

3. april møtte Fylkesmannen rektor, trinnleder ungdomstrinn og kommunalsjef for et møte. Kommunen orienterte om sitt arbeid med det aktuelle temaet. Denne orienteringen ble nyttig i videre planlegging og gjennomføring av tilsynet. I møtet ble skolen og kommunen veiledet i bruk av egenerveringsplattformen RefLex, samt hva slags dokumentasjon som kunne utdype svarene fra RefLex.

21. mai ble det gjennomført åpningsmøte med alle som skulle intervjues. Alle lærerne på skolen, kommunalsjef og rådgiver fra Oppvekst, som i tillegg er mobbekontaktperson, leder FAU, SU, SMU og representanter fra elevrådet møtte. I tillegg var ledere fra de andre skolene i kommunen invitert. Etter møtet intervjuet vi ledere i FAU, SU og SMU.

22. mai ble de andre intervjuene gjennomført. Elevrepresentantene fra ungdomstrinnet møtte samlet. Intervjuobjektene var: lærere på 8., 9. og 10. trinn, assistenter, sosiallærer, miljøterapeut, mellomledere og rektor.

Det ble gjennomført et sluttmøte i Drangedal 18. september, der alle som hadde deltatt i tilsynet var invitert. I tillegg var ordfører og rådmann i Drangedal til stede. Fra Fylkesmannen deltok direktør for oppvekstavdelingen Kari Evensen, samt tilsynsgruppen.

Fylkesmannen mottok et skriftlig tilsvare fra Drangedal kommune v/ fungerende kommunalsjef Stein Heldal Hugstmyr datert 26. september. Kommunen sier seg enige i faktagrunnlaget for tilsynet, og at de ikke kan finne feil i tilsynsmyndighetens forståelse av faktagrunnlaget. Drangedal kommune ser alvorlig på lovbruddene som er avdekt og slutter seg til de korreksjonspunktene som er gitt. Kommunen orienterer om at det er satt i gang et arbeid vedrørende særskilt sårbare barn. De er i dialog med Læringsmiljøsentret i Stavanger om arbeid videre.

Det er ikke endret innhold fra foreløpig rapport til endelig rapport siden det ikke kom noen innsigelser.

Følgende dokumenter inngår i dokumentasjonsgrunnlaget for tilsynet:

- Utfylt egenvurderingsskjema fra lærere på 8. 9. og 10. trinn og rektor vedrørende skolens aktivitetsplikt, med følgende vedlegg:
 - Presentasjon Mobbing – i et teoretisk perspektiv (ikke datert)
 - Handlingsveileder og tjenestebeskrivelse (mars 2018)
 - Presentasjon Opplæringsloven § 9A
 - Program for oppstart til skolestart
 - Spekterundersøkelse – spørsmål til elevene
 - Mal for Spekterundersøkelse
 - Utviklingssamtalskjema
 - Meldeskjema ved enkeltepisoder
 - Inspeksjonsplan vår 2019
 - Referater elevrådet 2018-2019
 - Mal 9A-aktivitetsplan – «Henstilling om aktivitet knyttet til elevenes psykososiale miljø jf. Opplæringsloven § 9A-4»
 - Rutiner i forbindelse med Opplæringsloven kapittel 9a
 - Forvaltningsrevisjon – Drangedal kommune – Elevenes skolemiljø (2018)

Utfylt egenvurderingsskjema fra rektor vedrørende å arbeide forebyggende og informere og involvere elever og foreldre, med følgende vedlegg tilsendt:

- Årshjul for aktiviteter Drangedal 10-årige skole – ungdomstrinnet
- Elevrådsmøte 19. oktober 2018
- Elevrådsmøte Juleball 2018
- Elevrådsmøte 16. januar 2019
- Elevrådsmøte 22. januar 2019
- Elevrådsmøte 23. januar 2019
- Elevrådsmøte 27. februar 2019

- Elevrådsmøte 6. mars 2019
 - Elevrådsmøte 20. mars 2019
 - Elevrådsmøte 3. april 2019
 - Elevrådsmøte 8. april 2019
 - Temakveld med Barnevakten
 - SU, 14.09.17 innkalling m/referat
 - SU, 13.12 innkalling (årstall uklart)
 - SU, 29.05.18 innkalling m/referat
 - SU, 29.11.18 referat
 - SU, 15.01.19 referat
 - SMU, 14.09.17 konstituering m/ referat
 - SMU, 29.05.18 innkalling m/ referat
 - SMU, 29.11.18 referat
 - SMU, 15.01.19 referat
 - Foreldremøte 8. trinn 17.02.17 m/referat
 - Foreldremøte 10B – 24.09.18 innkalling m/referat
 - Foreldremøte 10. trinn 25.09.17 m/referat
 - Foreldremøte 9a 27.09 (årstall uklart)
 - Foreldremøte 10B 24.09.18 m/referat
 - Foreldremøte 9. trinn 13.09.17 m/referat
 - Foreldremøte for 8A, 04.09. innkalling (årstall uklart)
 - Foreldremøte 8A, 13.02.19 m/referat
 - Foreldremøte 9A, 07.03.m/referat (årstall uklart)
 - FAU, møterefertat 02.11.17
 - FAU, 12.12.17 referat
 - FAU, 06.03.18 referat
 - FAU, 02.05.18 referat
 - FAU, 18.10.18 referat
 - FAU, 13.12.18 referat
 - FAU, 05.02.19 referat
- Dokumentasjon vedrørende «Åtte saker»
 - Henstilling om aktivitet knyttet til elevens psykososiale miljø i åtte av sakene
 - Melding om varsel i sju av sakene
 - Oppfølgingsnotater i fire av sakene
 - Bruk av Spekter for å undersøke i en av sakene
- Alle varsler skolen har mottatt skoleåret 2017-2018 og 2018-2019
 - Resultater fra den nasjonale elevundersøkelsen 2017-2018 og 2018-2019
 - Informasjon fra kommunens hjemmeside
 - Oversikt over råd og utvalg ved skolen
 - Oversikt over ansatte ved skolen
 - Ettersendt gjennomført Spekter-undersøkelsen fra ungdomsskolen

Beskrivelse av skolens dokumenter

I «Rutiner i forbindelse med Opplæringsloven Kap. 9 A Det psykososiale miljøet», (heretter kalt: «Skolens rutiner») har kommunen formulert en prosedyre som heter «Aktivitetsplikt ved kunnskap eller mistanke om at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø» (heretter kalt: «Aktivitetsplikt ved kunnskap eller mistanke»). Prosedyren gjelder alle ansatte. Drangedal kommune har formulert aktivitetsplikten slik: *«ansatte har handlingsplikt hvis man får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, diskriminering, vold eller rasisme»*. I rutinebeskrivelsen er det også en prosedyre som heter «Skolens ledelse sin håndtering av varsling om krenkede ord og handlinger, som mobbing, diskriminering, vold, rasisme eller annen krenkende atferd» (heretter kalt «Skolens ledelse sin håndtering»).

I «Skolens rutiner» finnes det også en prosedyre som heter «Håndtering av henstilling fra elev eller foreldre om tiltak knyttet til det psykososiale miljøet», heretter kalt «Håndtering av henstilling. Det vises også til at foreldre kan kontakte Fylkesmannen dersom de mener at skolen ikke oppfyller aktivitetsplikten og at saken er tatt opp med skolen.

Drangedal kommune har en «Handlingsplan mot mobbing, Drangedal 10-årige skole» (heretter kalt: «Handlingsplan»). Dette dokumentet ble ikke sendt inn, men det ligger på skolens hjemmeside. Dokumentet er en veileder med en målsetning for arbeidet, en definisjon av mobbing, forankring i lovverk, samt tiltak og rutiner for avdekking, problemløsning, forebygging og kontinuitet.

Kommunen har videre et dokument som heter «Handlingsveileder og tjenestebeskrivelse for Drangedal kommune» (heretter kalt: «Handlingsveileder»), som er datert mars 2018. Kommunen er deltaker i samarbeidsprosjektet Bedre tverrfaglig innsats (BTI). Det overordnede målet for BTI er å gjøre det offentlige tjenestetilbudet mer effektivt for utsatte barn og unge. I dokumentet er det beskrevet en modell for hva en skal se etter og hvordan en skal arbeide for å bli kjent med forhold som kan vekke bekymring i forhold til barn og unge.

SPEKTER-undersøkelse

Drangedal 10-årige skole gjennomførte våren 2019 Spekterundersøkelsen som er en ikke-anonym kartlegging av læringsmiljøet etter et pålegg fra Fylkesmannen i en konkret skolemiljøsak. Undersøkelsen er utarbeidet av Læringsmiljøet i Stavanger. Skolen har lagt en årlig gjennomføring av Spekter inn i sitt årshjul.

Skjemaer

Skolen har i sin rutinebeskrivelse lagt ved to skjemaer vedrørende aktivitetsplikten. Det skjemaet som i størst grad har vært i bruk ved varslingene som er oversendt Fylkesmannen ligger ikke i «Skolens rutiner».

Skjema 1: Meldeskjema ved enkeltepisoder (heretter kalt «Meldeskjema»). Dette skjemaet er første gang tatt i bruk 01.02.2019. Dette skjemaet har lagt inn i overskriften at varsling også gjelder ved mistanke om at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Varselet er stilet til rektor

med kopi til kontaktlærer, og teksten om at den som skriver varselet selv skal vurdere om det er behov for ytterligere tiltak, er tatt bort.

Skjema 2: «Henstilling om aktivitet knyttet til elevens psykososiale miljø (jf. Oppl. § 9 A-4), (heretter kalt «Henstilling»). Dette skjemaet er knyttet til skoleledelsens håndtering av et varsel.

Skjema 3: «Varsling ved kunnskap om eller mistanke om krenkende ord og handlinger som mobbing, diskriminering, vold, rasisme eller annen krenkende atferd; heretter kalt «Varsling». Dette skjemaet ligger ikke ved «Skolens rutiner». Varslene som er kommet inn er i all hovedsak varslet på dette skjemaet. Skjemaet er stilet til kontaktlærer med kopi til rektor.

Åtte innsendte saker (heretter kalt «Åtte saker») som har utløst aktivitetsplikten
Hendelsene som har utløst sakene, omhandler ulike krenkende ord, handlinger, utestengelse, sjikane, rasisme, konflikter, hendelser på nett og skolevei. Sakene er formulert på skjema «Henstilling».

Status på rapport og veien videre

Dette er en endelig rapport. I denne rapporten gis Drangedal kommune/Drangedal 10-årige skole en frist til å rette lovbruddene. Frist for retting er 1. mars 2020. Dersom forholdene ikke rettes innen rettefristen, vil Fylkesmannen vedta pålegg om retting jf. kommuneloven § 60 d.

3. Skolens aktivitetsplikt for å sikre at eleven har et trygt og godt skolemiljø

Alle elever har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring, jf. oppl. § 9 A-2.

Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvar for at dette blir gjort, jf. oppl. § 9 A-3, annet ledd.

I dette tilsynet har vi undersøkt om rektor har et system som sikrer at elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø blir oppfylt, jf. pkt. 1.3 rektor skal sikre og sørge for. Sentralt i dette arbeidet er det at rektor sikrer at aktivitetsplikten blir fulgt, jf. oppl. § 9 A-4 og § 9 A-5, jf. § 9 A-3, andre ledd.

Plikten til å følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak ved mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, jf. oppl. §§ 9 A-3, 9 A-4 og 9 A-5.

Alle som arbeider på skolen, skal følgje med på om elevane har eit trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg.

Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø. Rektor skal varsle skoleeigaren i alvorlege tilfelle.

Ved mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarast undersøkje saka.

Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørge for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø.

Skolen skal sørge for at involverte elevar blir høyrde. Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid.

Skolen skal lage ein skriftleg plan når det skal gjerast tiltak i ei sak. I planen skal det stå

- a) kva problem tiltaka skal løyse*
- b) kva tiltak skolen har planlagt*
- c) når tiltaka skal gjennomførast*
- d) kven som er ansvarleg for gjennomføringa av tiltaka*
- e) når tiltaka skal evaluerast*

Skolen skal dokumentere kva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikta etter første til femte ledd, jf. oppl. § 9 A-4

Dersom ein som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at ein annan som arbeider på skolen, utset ein elev for krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering, skal vedkommande straks varsle rektor. Rektor skal varsle skoleeigaren. Dersom det er ein i leinga ved skolen som står bak krenkinga, skal skoleeigaren varslast direkte av den som fekk mistanke om eller kjennskap til krenkinga. Undersøking og tiltak etter § 9 A-4 tredje og fjerde ledd skal setjast i verk straks, jf. oppl. § 9 A-5.

Aktivitetsplikten er knyttet til elevenes psykososiale skolemiljø og er delt i fem delplikter, samt krav til å sørge for at involverte elever blir hørt og at hva som er best for elevene er et grunnleggjande hensyn. I tillegg er det en plikt at skolen skal dokumentere hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten etter første til femte ledd, jf. oppl. § 9 A-4, syvende ledd .

Pliktene til å følge med, gripe inn og varsle, er plikter som gjelder for alle som arbeider på skolen. Disse pliktene er individuelle plikter for den enkelte som arbeider på skolen, knyttet til at de regelmessig oppholder seg på skolen, SFO eller leksehjelpordningen.

I det følgende vil vi behandle hver delplikt for seg.

(RefLex 1.2 – 1.8)

3.1 Sikrer rektor at alle som arbeider på skolen følger med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og at de følger spesielt godt med på elever som kan være særskilt sårbare, jf. oppl. § 9 A-4, første ledd.

Alle som arbeider på skolen, skal følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg, jf. oppl. § 9 A-4, første ledd.

Alle som arbeider på skolen har plikt til å følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø. Dette innebærer en plikt for den enkelte til å være årvåken og aktivt observere hvordan elevene agerer hver for seg og seg imellom. At de ansatte følger med, er en nødvendig forutsetning for at de skal få mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Slik mistanke eller kjennskap utløser andre delplikter i aktivitetsplikten. Sammen med plikten til systematisk arbeid, jf. § 9 A-3, forutsetter følge-med-plikten for eksempel at det gjennomføres inspeksjon på skolens område, tilsyn i garderobes og at det er en lav terskel for å bry seg med hva elevene driver med. Hvordan det følges med, må tilpasses konkrete omstendigheter ved elevene og skolen, for eksempel elevens alder, elevgruppens sammensetning, forhold ved skoleanlegget mv. Skolen skal gjøre det som etter en faglig vurdering med rimelighet kan forventes.

Å ha et trygt og godt skolemiljø omfatter mer enn frihet fra krenkelser. Elevene har rett til et skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Det avgjørende for vurderingen er hvordan eleven opplever å ha det mens han eller hun er på skolen, SFO eller leksehjelptilbudet.

Skolen har et skjerpet ansvar for å ivareta elever med en særskilt sårbarhet. Slik sårbarhet kan være knyttet til for eksempel elevens religion, seksuelle orientering, kjønnsuttrykk, funksjonsevne, at eleven har atferdsvansker eller sosioemosjonelle vansker eller forhold ved elevens familie og hjemmesituasjon. At en elev tidligere har vært utsatt for krenkelser, kan også gjøre en elev særskilt sårbar.

En viktig forutsetning for å kunne utføre sin plikt til å følge med er at enhver ansatt kjenner til plikten og har den kompetansen som skal til for å utføre sine plikter og oppgaver.

Skolen skal dokumentere hvordan den følger med.

Fylkesmannens undersøkelser

På spørsmål om alle som jobber på skolen alltid følger med på hvordan elevene har det, svarer rektor i RefLex at det følges med gjennom elevsamtaler, klassesamtaler, utviklingssamtaler, observasjoner, samtaler med foresatte og i halvårlige trivselsundersøkelser. Kontaktlærerne gjennomfører elevsamtaler og utviklingssamtaler. Dokumentasjonen viser at et tema i samtalskjema for utviklingssamtale, omhandler trivsel. Skolen spør om hvordan eleven opplever miljøet i klassen og hva eleven kan gjøre for å påvirke positivt.

Dokumentasjon viser at skolen har en plan for inspeksjon med vakter ved de tre inngangene, samt på definerte områder. Ti ansatte er satt opp på inspeksjonsplanen i friminuttene til elevene. Fire av disse er satt opp på «enkeltelev». De ansatte bruker gule vester. De sier i intervju at de lytter, ser og kan spørre elev direkte hva som skjer. Noen av de ansatte sier de er aktive i friminuttet, de observerer mye og følger med hele tiden så godt det lar seg gjøre. Rektor sier videre at skolen kan bli bedre på inspeksjonsdelen; at skolen kan bli bedre på aktivt å observere og være tydelig til stede for elevene. Både ansatte og foreldre sier at det er kort vei til rektor dersom det er noe.

På spørsmål i RefLex svarer rektor at ansatte tar utgangspunkt i elevens subjektive opplevelse, og at dette har vært diskutert i kollegiet på planleggingsdagene, samt i andre sammenhenger der skolemiljø har vært tema. Ansatte bekrefter dette, og at det er videreformidlet til foresatte. En gruppe svarer at de tar utgangspunkt i hvordan skolemiljøet virker på helse, trivsel og læring. En annen skriver at hvis en elev formidler at den ikke har det bra, tar de det på alvor. Ansatte på ett trinn nevner også en gjennomgang av «Handlingsveilederen» der det er en sjekkliste for hva de skal se etter. I intervju sier rektor at begrepet trygt og godt skolemiljø er tatt opp, og at skolen tar tak i vold, mobbing, ord, diskriminering og uønskede hendelser. Flere ansatte bekrefter dette i intervjuet.

Intervjuene viser at ikke alle er sikre på om skolen har rutiner for hva følge med-plikten innebærer, men at det er kort vei til rektor hvis de lurer på hva de skal gjøre. En gruppe ansatte sier i intervju at de følger med på språket, sårende bemerkninger o.l. Et annet trinn sier i intervju at de følger med på om en elev går alene, står litt på utsiden eller søker voksenkontakt. Ansatte sier at de tar kontakt med kontaktlærer dersom det er noe. Noen ansatte sier i intervju at de har lite kunnskap om regelverket og at de ønsker veiledning.

Skolens årshjul viser at skolen gjennomfører en anonym trivselsundersøkelse i oktober, Elevundersøkelsen på 10. trinn gjennomføres i desember, Spekter-undersøkelsen i mars, og elev- og utviklingssamtaler i mars.

Våren 2019 gjennomførte skolen Læringsmiljøsentrets Spekter-undersøkelse som er ikke-anonym. Skolen har en mal for oppsummering av Spekter klassevis. Lærerne har gjort en oppsummering i egen klasse. Det er ikke gjort en sammenstilling for hele skolen, men i intervju forteller lærere at det er foretatt en del elevsamtaler etter undersøkelsen. Rektor sier i intervju at skolen skal gjøre bruk av undersøkelsen på individ-, gruppe-, klasse- og skolenivå. Ansatte sier i intervju at det etter gjennomføringen av Spekter ble diskutert helhetsbildet av undersøkelsen i psykososialt team. Rektor sier i RefLex at skolen dokumenterer Spekter-undersøkelsen og tiltak etter Kapittel 9 A. Et flertall av de ansatte sier at de opplevde Spekter som et godt verktøy og opplevde at elevene var åpne og ærlige. De sier de var overrasket over at elevene svarte så ærlig, og at de har samtalt med elevene i etterkant.

I RefLex skriver rektor at når det gjelder hvilke forhold som kan gjøre elever særskilt sårbare, er dette tatt opp på planleggingsdagen da de gjennomgikk innhold fra «Handlingsveilederen». Han skriver også at de har «halvni-samlinger» hvor det gis en påminner om enkeltelever man må

være observante rundt. Ansatte bekrefter dette i intervju. Rektor sier videre i RefLex at gjennom tilbakemelding fra de ansatte, opplever han at alle er bevisste hvilke elever man har et særskilt ansvar for. Det har vært tema på møter med ungdomstrinnet at skolen skal slå hardt ned på trakasserende ord og uttrykk vedrørende seksualitet, religion eller etnisitet, samt krenkende ord. Rektor sier i intervju at sosiallærer har oversikt over de sårbare barna. Noen av de ansatte sier i intervju at de kjenner best til egne elever, og at det ikke er et system som sikrer at informasjonen om de sårbare elevene er kjent blant alle som bør vite dette. Andre ansatte sier i intervju at de føler at de har oversikt over hvilke barn som er sårbare, at de ikke har opplæring i hvordan de skal håndtere de sårbare barna, men at de følger godt med på de elevene de har fått informasjon om. Rektor skriver at noen elever har definerte voksenpersoner på seg i friminutt og i undervisning. Ansatte skriver i RefLex at de følger disse elevene tett gjennom vaktordninger og hyppige elevsamtaler. Det kommer frem at det er ulike oppfatninger blant de ansatte i hvilken grad de er informert om særskilt sårbare elever, og at det ikke er gode nok rutiner ved deling av slik informasjon. Rektor sier i intervju at skolen har overgangsmøter med barneskolene i overgangen til ungdomsskolen. Det foreligger imidlertid ingen rutine/skjema som beskriver hvordan sårbare elever identifiseres.

Fylkesmannens vurderinger

Fylkesmannen har informasjon som tilsier at de som arbeider på skolen følger med på om elevene har det trygt og godt gjennom elevsamtaler, klassesamtaler, utviklingssamtaler, observasjoner, samtaler med foresatte og i halvårlige trivselsundersøkelser. Fylkesmannen vurderer at ansatte er kjent med at det er elevens opplevelse som skal ligge til grunn for vurdering av om en elev har det trygt og godt på skolen.

Fylkesmannen vurderer at skolen har tilstrekkelige inspeksjonsplaner som ivaretar følge- med plikten i friminuttene.

Fylkesmannen finner i sine undersøkelser at ansatte kjenner til at de har et særskilt ansvar for sårbare elever. Det er derimot uklart hvordan skolen utøver sin skjerpede følge-med plikt i forhold til de sårbare barna, selv om det er forsterket inspeksjon. Det er ulike oppfatninger blant de ansatte i hvilken grad de er informert om de særskilt sårbare elevene og rutineene vedrørende deling av slik informasjon. Ansatte sier at det ikke er et system som sikrer at informasjon om de sårbare elevene er kjent for alle som bør vite om dem.

Fylkesmannen har vurdert at skolen ikke sikrer hvordan disse elevene blir identifisert og hvordan denne kunnskapen blir delt.

Fylkesmannens konklusjon

Fylkesmannen mener at det er sannsynliggjort at alle som arbeider på skolen har kjennskap til følge- med plikten og utøver denne i sitt arbeid. Det er imidlertid ikke vist til et system der rektor sikrer at ansatte kan følge med på de særskilt sårbare elevene og hvem disse er. Skolen har derfor ikke fullt ut oppfylt sin følge- med plikt.

Lovkravet er ikke oppfylt.

(RefLex 1.9 – 1.11)

3.2 Sørger rektor for at alle som arbeider på skolen griper inn mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig, jf. oppl. § 9 A-4, første ledd.

Alle som arbeider på skolen, skal følge med på om elevene har eit trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg, jf. oppl. § 9 A-4, første ledd.

Alle som arbeider på skolen har en plikt til å gripe inn for å stanse krenkelser dersom det er mulig. Handling gjennom inngrep skjer umiddelbart og er rettet mot å stoppe en situasjon som pågår og er forholdsvis akutt. Plikten til å gripe inn er knyttet til krenkelser den ansatte selv er vitne til og som fortsatt pågår. Ofte vil det handle om umiddelbart å stanse negativ oppførsel, for eksempel ved å bryte opp en slåsskamp eller stanse annen fysisk krenkelse, stanse en utfrysningssituasjon eller stanse og irettesette elever som krenker andre elever verbalt. Plikten begrenser seg til inngrep som er mulige for den ansatte å gjennomføre, både av hensyn til elevene og seg selv. Grensen for å gripe inn er at den ansatte ikke skal stå i fare for å skade seg selv eller krenke elever for å få stanset situasjonen. Nødrett og nødverge kan imidlertid unntaksvis gi grunnlag for å overskride denne grensen. Det er viktig at de ansatte i tillegg til å kjenne til plikten til å gripe inn også har kompetanse om hvordan slik inngripen bør gjøres. Skolen skal dokumentere hvordan den griper inn.

Fylkesmannens undersøkelser

Rektor svarer i RefLex at han informerte om pliktene, og herunder plikten til å gripe inn, ved oppstart av skoleåret på en planleggingsdag. Temaet har også vært tatt opp på enkelte personalmøter. Rektor svarer videre at personalet har gått gjennom et vedtak i en sak som ble klaget inn til Fylkesmannen, og at de reflekterte rundt egen praksis og forståelse av skolens arbeid. Rektor skriver videre at han ikke har mottatt informasjon om at ansatte ikke har grepet inn. Han skriver at i noen klasser har elevene gitt tilbakemelding om at ansatte ikke gjør nok, og at det må reageres strengere for å stoppe uønsket språkbruk. Rektor har tatt denne tilbakemeldingen opp med ansatte.

Ansatte svarer i RefLex at Kapittel 9 A er grundig gjennomgått. Ansatte svarer videre at det er viktig at alle ansatte har samme forståelse av hvordan man griper inn og at de har fått instruksjoner i enkeltsaker, men ikke generelt. De griper inn ved fysiske hendelser; de går mellom elever i konflikt, de sier fra hvis språket ikke er bra og de kan ta en elev vekk fra en situasjon. De ansatte skriver videre at de alltid griper inn, men at det kan være vanskelig å oppdage for eksempel utestenging, baksnakking og isolering. Hvis de får kjennskap til det, griper de raskt inn.

Under intervju forteller flertallet av de ansatte at det ikke har vært noe opplæring i hvordan de skal gripe inn, men at rektor har informert om plikten. Enkelte ansatte forteller om en opplæring

som de har hatt, der en skulle bruke egen kropp for å stoppe. Ansatte sier at dersom det er en konkret hendelse ved bruk av vold, tas eleven/e med til rektor. De skriver i RefLex at de bruker varslingskjemaet «Meldeskjema», som sendes til rektor med kopi til kontaktlærer. De gir rektor informasjon i alle saker, men at de kan bli enda bedre på å dokumentere hva som blir gjort i hver enkelt sak.

Fylkesmannens vurdering:

Rektor har informert om plikten til å gripe inn, på planleggingsdag og i personalmøter. Ansatte bekrefter at de griper inn ved hendelser. Ansatte synes det kan være vanskelig alltid å vite hvordan de skal gripe inn, men det er ingen tegn på at det ikke gripes inn ved krenkelser. Skolen dokumenterer hendelsen ved å bruke «Meldeskjema».

Ettersom varslene skolen har sendt inn i størst grad omhandler eleven som har utført en krenkelse, viser dette at skolen har stort fokus på å gripe inn umiddelbart for å stoppe situasjoner.

Ved gjennomgang av «Åtte saker» fremkommer det ikke brudd på gripe- inn plikten.

Fylkesmannens konklusjon:

Rektor sørger for at alle som arbeider på skolen griper inn mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig.

Lovkravet er oppfylt.

(RefLex 1.12 – 1.18)

3.3 Sikrer rektor at alle som arbeider på skolen varsler rektor, jf. oppl. § 9 A-4, andre ledd.

Alle som arbeider på skolen, skal varsle rektor dersom dei får mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø. Rektor skal varsle skoleigaren i alvorlege tilfelle, jf. oppl. § 9 A-4, andre ledd

Alle som arbeider på skolen har en plikt til å varsle rektor om enhver mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Terskelen for hva som vekker en mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal være lav. At en elev verbalt sier fra at eleven ikke opplever at det er trygt og godt på skolen, oppfyller kravet til at den ansatte har «kjennskap». Man kan ikke forvente at elevene bruker lovens ordlyd eller voksnes begreper. Det er skolens ansvar å fange opp at eleven sier fra om at skolemiljøet ikke er trygt og godt.

Mistanke om at en elev ikke har det trygt og godt på skolen kan basere seg på observasjoner av elevene, tilbakemelding i undersøkelser eller kartlegginger, beskjeder fra foreldre eller

medelever, aktivitet i sosiale medier mv. De som arbeider på skolen, må være bevisste på at barn og unge viser sin utrygghet, frustrasjon og mistriivsel på ulike måter og med ulike uttrykksformer. Det kan også være endringer i det sosiale samspillet mellom elevene eller i gruppemiljøet som gir mistanke om eller kjennskap til at skolemiljøet ikke er trygt og godt. Å oppfatte hvordan elevene har det, fordrer et kompetent og årvåkent blikk hos ansatte i skolen.

All mistanke om og kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø skal varsles, men tidspunktet for varsling må blant annet stå i forhold til sakens alvor. Vurderingen av hvor raskt varslingen skal skje må gjøres fra sak til sak, og ta hensyn til formålet med regelen og at skolemiljøer er tidssensitive.

Skoleeier skal varsles i alvorlige tilfeller. Eksempel på hva som typisk regnes som alvorlig er saker der krenkelsene er særlig voldelige eller på andre måter svært integritetskrenkende. Det er rektor som skal varsle skoleeier.

Å utarbeide og gjennomføre rutiner for varsling er en del av skolens systematiske arbeid, jf. oppl. § 9 A-3, andre ledd.

Skolen må dokumentere det den gjør for å varsle.

Fylkesmannens undersøkelser:

Dokumentasjonen viser at det på ungdomstrinnet er sendt inn ca. 70 varsler for skoleåret 2017/2018 og 2018/2019. Våren 2019, har skolen mottatt 30 varsler (på tilsynstidspunktet).

I varslene som er innsendt er det hovedsakelig skjemaet «Varsling» som er benyttet. Skjemaet «Meldeskjema» som rektor viser til, ble første gang tatt i bruk 01.02.2019. Det er kommet inn fem varsler på «Meldeskjema». I den samme perioden er det kommet inn 25 varsler på skjema «Varsling».

Dokumentasjon viser at i «Skolens rutiner», side 3, beskrives varslingsplikten på følgende måte: *«Alle ansatte som får kunnskap eller mistanke om at en elev blir utsatt for krenkende ord eller handlinger som mobbing, diskriminering, vold eller rasisme skal:*

- 1. Snarest skal undersøke saken og gripe inn og stoppe pågående aktivitet.*
- 2. Varsle ledelsen ved å informere rektor eller den ansvarlige i rektors sted om hendelsen, og registrere denne på eget skjema som leveres rektor eller den ansvarlige i rektors sted.»*

En gjennomgang av varslene skolen har oversendt, viser at 65 % av varslene omhandler eleven som har utført en krenkelse. Skolens innsendte varsler viser at det varsles på hendelser. På skjemaene er det også gitt en beskrivelse av hva eleven har gjort. Noen elever er det varslet på flere ganger, og det kan være samme type hendelser som gjentar seg. Dette fremkommer i to av «Åtte saker». 30 av varslene er fra våren 2019. 43 % av disse varslene omhandler eleven som utført en krenkelse.

På «Meldeskjemaet» omhandler det første punktet «Hvem gjelder saken». På ca. 65 % av varslene er det den som krenker som er nevnt her. Seks av varslene er kommet etter skolens gjennomføring av Spekter og to varsler er kommet i etterkant av utviklingssamtale. Innsendt dokumentasjon viser at det varsles både på den som krenker og den som krenkes. I fire av de «Åtte saker» varsles det på den som er krenket eller utsatt for en hendelse. I to av de andre «Åtte saker» varsles det på den som krenker. I de øvrige to fra «Åtte saker» mangler det varsel. Der det er varslet i de «Åtte saker» er det dato og klokkeslett for rapportering av episoden. Det fremkommer ikke når hendelsen det varsles på har skjedd.

I RefLex svarer rektor at ansatte har god praksis med å melde fra til rektor, enten gjennom en muntlig bekymring som undersøkes nærmere, eller ved bruk av skjema «Meldeskjema». Rektor sier videre i intervju at det varsles mest på hendelser og på atferd, for eksempel hvis en elevs atferd preger klassemiljøet. Rektor sier i intervju at han etterspør varslingsskjema når han ikke får det. Rektor sier videre at han ønsker at lærere skal varsle, og at han nå har fått en praksis på å etterspørre varsler fra ansatte som ikke har sendt inn dette. I RefLex viser rektor til «Skolens rutiner» og «Meldeskjema» når det gjelder dokumentasjon av varslinger. Rektor sier i intervju at alle varslinger legges inn i skolens elektroniske saksbehandlersystem.

Når det gjelder å avklare hvilke saker som varsles straks, svarer rektor i RefLex at de ansatte vurderer dette godt. Hvis det har vært en konflikt mellom enkeltelever, og dette har blitt håndtert av kontaktlærer eller andre ansatte, og saken blir avsluttet der og da, skriver rektor at han får skjemaet i etterkant av hendelsen. I RefLex skriver rektor at kontaktlærer kan melde om at saken er løst, men det kommer et skjema i etterkant. Hvis en elev som allerede har en aktivitetsplan, blir utsatt for en uønsket hendelse, blir rektor varslet med en gang. Rektor svarer i RefLex at varslingsplikten tas opp i møter, og at det også sjekkes om det er et tidsspenn mellom hendelsesdato og varslingsdato. Der det er et tidsspenn, gir rektor beskjed muntlig om å få skjemaet i ettertid.

Rektor skriver i RefLex at skolen varsler skoleeier om alvorlige saker, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak. Rektor skriver videre at han opplever at det er innarbeidet praksis at kommunalsjef er en naturlig drøftingspartner. I intervjuet sier rektor at skoleeier etterspør antall aktivitetsplaner, men ikke varslinger. I vår veiledningssamtale med kommunen i forkant av tilsynet, kom det frem at skoleeier var informert om pågående saker. Det fremkom på formøte med skoleledelsen at det er nær kontakt med rektor i vanskelige saker.

Ansatte svarer i RefLex at de bruker skjema for varsling. Flere ansatte sier i intervju at ved mistanke så varsles det muntlig til kontaktlærer eller rektor, men at samtaler sjelden blir dokumentert. Ansatte svarer videre at rektor blir informert, og at de prøver å holde rektor orientert om hva som foregår i klassen. I RefLex på spørsmålet om rektor har avklart hvilke saker det skal varsles om straks og hvor raskt det skal varsles, skriver en gruppe ansatte «ja», men at de må se an sakene ut fra alvorlighetsgrad og om konflikten er løst der og da. En annen gruppe ansatte skriver, at det ikke er en fastlagt rutine på saker av mindre alvorlighetsgrad. En tredje gruppe ansatte svarer at dette ikke er avklart. I intervju sier de ansatte at de varsler etter observasjon, og at de varsler med en gang ved vold og mobbing. Ved mistanke om at en elev ikke

har det trygt og godt, sier en gruppe ansatte at det varsles til kontaktlærer dersom det ikke er egen elev. Andre ansatte sier at de snakker med miljøterapeut. Ansatte sier videre i intervju at ved mistanke undersøkes det litt før det varsles. De svarer at de varsler raskt og så fort som mulig, men at det også varsles ut fra skjønn og vurderinger. I intervju svarer ansatte at de er raske med å varsle og at det er lav terskel for kontakten med rektor. Noen sier at de varsler når de ser noe konkret som ikke er ok. Noen ansatte sier at det varsles både på de som krenker og de som krenkes, og at hvem det skal varsles på ikke er godt nok diskutert.

I RefLex bekrefter ansatte at de har varslet rektor der de har vært involvert eller hatt mistanke om at en elev ikke har hatt et trygt og godt skolemiljø. Alle ansatte bekrefter dette i intervju. Ansatte på ett trinn svarer at de varsler med 9 A skjemaet, men at skjemaet ikke alltid passer, og at de tar det muntlig med rektor. Ansatte som er i skolens psykososiale team sier at de dokumenterer når de griper inn og at varselet går til rektor, men de gir uttrykk for at de færreste av disse sakene blir dokumentert i det som kalles varslingskjema.

Fylkesmannens vurdering

Rektor svarer at de som arbeider på skolen varsler han. Ansatte svarer at de varsler både til rektor og til andre. Funn i RefLex, i intervju, skolens «Meldeskjema», og skolens innsendte varsler, dokumenterer at det varsles både til rektor og andre på skolen. Fylkesmannen mener at det er en varslingskultur på skolen, og at det er en lav terskel for å varsle. Det varsles mye, både på den som krenker og den som blir krenket. Rektor mottar både skriftlige og muntlige varsler. Fylkesmannen vurderer at det kan skape en utydelig praksis for varsling.

Fylkesmannen vurderer at når det fremkommer at det varsles både til rektor og andre, er det ikke en fast fremgangsmåte for varsling. Dette viser at det ikke alltid varsles til rektor slik lovkravet er. Det er også en risiko for at varselet ikke når rektor når det først varsles til andre. Ansatte sier også at det ikke alltid dokumenteres hva som varsles, og det medfører en risiko for at rektor da ikke vil få den fulle oversikten over hvem det varsles på, og dermed heller ikke det totale omfanget av hendelser/krenkelser på skolen. Funn tyder på at skolen er nøye med å varsle på hendelser, men at varsling på mistanke om, i stor grad løses mer muntlig. Den som får mistanke om, henvender seg oftest til kontaktlærer/miljøterapeut før det varsles rektor. Noen ansatte sier også at de undersøker først dersom de har en konkret mistanke om at en elev ikke har det trygt og godt. Det kan i noen saker forsinke varselet, selv om Fylkesmannen ser at det kan være nødvendig å finne ut hva saken handler om før en går videre.

Rektor sier i intervju at det varsles mest på atferd, men at han sjekker hvem som er rammet. Funnene til Fylkesmannen bekrefter at ansattes oppmerksomhet ligger i de fleste tilfellene på den som utfører en krenkende handling, og ikke på den som ikke har det trygt og godt. På enkelte varsler er det ikke skrevet ned hvem som er utsatt for en hendelse, jf. «Åtte saker». Det nye skjemaet «Meldeskjema» oppfyller lovkravet ved å være stilet til rektor, samt at det også omhandler mistanke om at en elev ikke har det trygt og godt. Det gamle skjemaet «Varsel» oppfyller ikke lovkravet. Det er det gamle skjemaet som er mest brukt. Det er derfor sannsynliggjort at det nye skjemaet ikke er tilstrekkelig implementert blant ansatte.

Fylkesmannen finner at skolen dokumenterer der det er varslet skriftlig til rektor. Det fremkommer likevel en praksis der det er mange muntlige varslinger. Fylkesmannen finner derfor at ikke alle varsler er skriftliggjort, og for disse vil ikke kravet være oppfylt. Fylkesmannen mener at det må bli tydeligere for alle ansatte hva som skal utløse et skriftlig varsel, slik at det ikke blir opp til den enkelte å vurdere dette. Dette vil gjøre det lettere å håndtere varslene for rektor.

Fylkesmannen finner at det er sannsynliggjort at rektor varsler skoleeier, da skoleeier bekrefter at det er nær kontakt med rektor i vanskelige saker.

Fylkesmannens konklusjon:

Rektor sikrer ikke at alle ansatte varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor varsler skoleeier om alvorlige tilfeller. Skolen dokumenterer ikke i tilstrekkelig grad hva som er gjort i saken.

Lovkravet er ikke oppfylt.

(RefLex 1.19 – 1.23)

3.4 Sikrer rektor at skolen snarest undersøker saken ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, jf. oppl. § 9 A-4, tredje ledd.

Ved mistanke om eller kjennskap til at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarast undersøkje saka, jf. oppl. § 9 A-4, tredje ledd.

Skolen skal undersøke alle saker der det er mistanke om, eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. At en elev selv sier fra om krenkelser, eller at han eller hun ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal alltid utløse undersøkelsesplikten. Undersøkelsene skal iverksettes straks. Situasjonen må opplyses ved å hente inn nok informasjon til å kunne avdekke hva som har skjedd, og om en eller flere elever opplever at skolemiljøet ikke er trygt og godt. Hvor grundig en mistanke skal undersøkes vil bero på et skjønn, avhengig av formålet og hva slags situasjon man står overfor. Undersøkelsene handler om å undersøke hva som ligger bak elevens opplevelse, ikke å framskaffe og vurdere bevis for eller mot at krenkelser eller mobbing har skjedd. Undersøkelsene må ha som formål å få fram fakta om situasjon, bakgrunnen for elevens opplevelse og hvilke forhold i elevens omgivelser som påvirker hvordan de opplever skolemiljøet. En undersøkelse kan også handle om å avklare og opplyse forhold tilbake i tid eller forhold utenfor skoletiden og skolens område, dersom slike forhold påvirker elevenes hverdag på skolen.

Skolen skal dokumentere hvordan den undersøker saken.

Fylkesmannens undersøkelse:

I RefLex svarer rektor at skolen undersøker alle varsler gjennom observasjoner, elevsamtaler, dialog med foresatte og andre ansatte. Ofte blir det tatt opp i psykososialt team hvis det er flere

varsler rundt en elev, eller at det er hyppige varslinger i en periode. Rektor svarer i intervju at han ber lærerne følge med, observere og gjennomføre samtale, men at det ikke er skjematisk loggføring, og at informasjonen som har kommet frem overføres muntlig til han. De ansatte og rektor forteller at rektor er involvert i alle sakene og det er ofte han som tar seg av undersøkelsen videre.

Rektor skriver i RefLex at han opplever at ansatte er flinke til å finne årsaken til hvorfor elevene ikke opplever skolemiljøet sitt som trygt og godt. Videre skriver rektor at det enkelte ganger kan være vanskelig å få tak i hele saken, men at han er av den oppfatning at skolen jobber raskt i disse sakene. I intervju sier rektor at metodene skolen benytter, er anonyme undersøkelser, Spekter, observasjonsskjema og samtaler. Han ringer ofte hjem til foreldrene for å snakke med dem.

Ansatte sier i intervju, at de er involvert, snakker med rektor om det som har skjedd, og i saker der det er mange involverte elever, er det vanskelig for kontaktlærer å undersøke. Ansatte sier at de undersøker med eleven selv hvordan eleven har det, og at de finner frem til om det er noe å varsle på. Ansatte sier at de kjenner elevene sine godt. En gruppe ansatte sier at de har samtaler om hva som har skjedd, at de samtaler med elever og foresatte, og belyser saken på bakgrunn av det. Ansatte skriver i RefLex at kontaktlærer undersøker hendelser, men at de ikke alltid vet hva som skjer videre i saken. Ansatte skriver videre at ved mindre alvorlige saker blir det ikke alltid dokumentert der en lærer tar en samtale med elever. Ansatte skriver videre at en måte å dokumentere undersøkelsen på, er det som skrives på skjemaet, jf. «Varsling» og «Meldeskjema». På «Meldeskjema», finner vi at en del av saken er belyst med samtaler med elev/elever og med foresatte. Saker som har vært diskutert i psykososialt team, er ikke dokumentert.

I RefLex skriver rektor at elever blir hørt i forbindelse med hvordan de opplever situasjonen og når skolen skal sette inn tiltak. Samtalene blir ofte foretatt uten foresatte, og lærer eller rektor tar kontakt med foresatte i etterkant. Foresatte uttaler seg også ofte i sakene. I intervju svarer rektor at elevers involvering varierer fra sak til sak. Det er ofte samtaler med elever, og rektor forteller elevene hva han tenker for å trygge dem. Rektor sier videre at hvis det er andre som har en bedre relasjon til elevene, så tar vedkommende den samtalen. Ansatte bekrefter i intervju at elevene er involvert i prosessen, men at grad av involvering kan avhenge av problemet. Ansatte svarer i RefLex at elevene blir involvert når skolen undersøker saken. En gruppe ansatte skriver at foreldre blir invitert til disse samtalene, men at de får telefon fra rektor eller kontaktlærer.

Ansatte bekrefter at de har både anonyme undersøkelser og Spekter. De sier at de har hatt en opplæring i Spekter som de var fornøyd med, men at de ikke har hatt annen opplæring av nyere dato. De ansatte sier at rektor stoler på at de bruker sunn fornuft og erfaring når de undersøker. I årshjulet fremkommer det at skolen gjennomfører trivselsundersøkelse i alle klassene i oktober.

Elevundersøkelsen fra utdanningsdirektoratet, som er en anonym undersøkelse, viser at det for skoleåret 2017/2018 var 25,6 % av elevene på 10. trinn som svarte at de ble mobbet. For skoleåret 2018/2019 svarte 14 % av elevene på 10. trinn at de ble mobbet (www.skoleporten.no). Det er kommet inn seks varsler etter gjennomføring av Spekter. I disse sakene har skolen hatt

samtaler med eleven og det er beskrivelser av hva som ligger bak elevens opplevelse. Fylkesmannen har også dokumentasjon fra de ca. 70 varslene på at det er gjennomført Psykologisk førstehjelp, «Hjelpehånden» i tre av sakene.

I «Åtte saker» kan vi se at skolen har en beskrivelse av hendelsen rundt eleven det gjelder. Det fremkommer i de «Åtte saker» at undersøkelsen i saken er satt inn som tiltak. Tiltakene er for eksempel å snakke med elevene som var involvert i episoden, samtale med klassen, kartleggingssamtale med den krenkede eleven, eller å observere. I en av «Åtte saker» er det dokumentert at det er undersøkt. I de øvrige «Åtte saker» er undersøkelsene som er gjort ikke dokumentert.

Alle undersøkelser er notert på «Meldeskjema» eller «Varsling». Disse er lagt inn i skolens saksbehandlersystem. På skjemaene er det i stor grad beskrevet hendelser. Det refereres til samtale med elev/elever og noen samtaler med foresatte. Disse samtalerne er ikke skriftliggjort. Det er referert til observasjoner, men disse er ikke dokumentert.

Fylkesmannens vurdering:

Det er skolen ved rektor som har ansvar for å undersøke saken ved mistanke eller kjennskap til at en elev ikke har det trygt og godt. Fylkesmannen mener at det er sannsynliggjort at rektor undersøker sakene på skolen, og at han for det meste benytter samtaler. Fylkesmannen vurderer ut fra intervjuer, at ansatte er kjent med at det er elevens opplevelse som er grunnlaget.

I skjemaet for «Varsling» som har vært mest i bruk, har det vært opp til kontaktlærer å avgjøre om saken skal jobbes videre med eller ei. Dette er rektors ansvar.

I en av «Åtte saker» er det dokumentert at det er foretatt en undersøkelse. I de øvrige «Åtte saker» er undersøkelsene som rektor har gjort ikke dokumentert. Dette kan ut fra skjema «Henstilling» se ut til å være samtaler og observasjoner. Det fremkommer at i fem av de «Åtte saker» er undersøkelsen i saken satt inn som tiltak i planen. Det fremgår av «Åtte saker» at det bakenforliggende forholdet ikke er beskrevet tilstrekkelig. I syv av «Åtte saker» fremkommer det ikke dokumentasjon som viser om eleven er hørt, og hva som eventuelt kom frem. Skolen har brukt Spekter en gang, og det er dokumentert. Andre metoder for undersøkelser er ikke dokumentert.

Fylkesmannen ser at de seks varslene som er kommet etter gjennomføring av Spekter, skiller seg ut fra alle de andre sakene. Spekter gir verdifull informasjon til skolen om elevens opplevelse. I de tre sakene der Spekter er etterfulgt av «Hjelpehånden», har skolen fått veldig mye god informasjon om elevens opplevelse. Spekter er ikke sammenstilt av skolen slik at skolen har fått frem fakta om situasjonen. Ytterligere bruk av Spekter eller lignende metoder vil kunne gi skolen nyttig informasjon når de undersøker.

Fylkesmannen mener at skolen ikke dokumenterer i tilstrekkelig grad hvilke undersøkelser som gjennomføres og hva som kommer frem i disse.

Fylkesmannens konklusjon:

Rektor sikrer at skolen snarest undersøker saken ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Skolens undersøkelser er imidlertid ikke tilstrekkelig dokumentert.

Lovkravet er ikke oppfylt.

Skolen har en plikt til å sette inn egnede tiltak. I tillegg er det et krav at disse tiltakene fremstilles skriftlig i en plan med formkrav. Nedenfor blir disse pliktene omtalt, vurdert og konkludert sammenhengende.

(RefLex 1.25 – 1.28)

3.5 Sikrer rektor at det blir satt inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt, jf. oppl. § 9 A-4, fjerde og femte ledd.

Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørge for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø, jf. oppl. § 9 A-4, fjerde ledd.

Skolen skal sørge for at involverte elevar blir høyrde. Kva som er best for elevane, skal vere eit grunnleggjande omsyn i skolen sitt arbeid, jf. oppl. § 9 A-4, femte ledd.

(RefLex 3.2 – 3.3)

3.6 Sikrer rektor at skolen lager en skriftlig plan når det skal settes inn tiltak i en sak, jf. oppl. § 9 A-4, sjette ledd.

Skolen skal lage ein skriftleg plan når det skal gjerast tiltak i ei sak. I planen skal det stå

- a) kva problem tiltaka skal løyse*
 - b) kva tiltak skolen har planlagt*
 - c) når tiltaka skal gjennomførast*
 - d) kven som er ansvarleg for gjennomføringa av tiltaka*
 - e) når tiltaka skal evaluerast*
- jf. oppl. § 9 A-4, sjette ledd.*

Skolen har plikt til å sette inn tiltak som er egnet til å sørge for at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Skolen må som en del av sin aktivitetsplikt, ta tak i alle situasjoner der en elev ikke opplever å ha et trygt og godt skolemiljø. Skolens plikt til å sette inn tiltak utløses av at en elev sier fra at det ikke er trygt og godt på skolen. Det skal ikke stilles strenge krav til hva det innebære å si fra. Det vil være tilstrekkelig at en elev forteller om noe han eller hun utsettes for som er vanskelig, eller at eleven på annen måte verbalt gir uttrykk for at det ikke er trygt og godt å være på skolen. Man kan ikke forvente at elevene bruker lovens ordlyd eller voksnes begreper. Det er skolens ansvar å fange opp at eleven sier ifra om at skolemiljøet ikke er trygt og godt. Plikten til å sette inn tiltak gjelder i alle tilfeller der eleven ikke har et trygt og godt skolemiljø. Det er viktig at skolen aktivt tar rede på hva eleven mener og å høre eleven.

Hva som er til barnets beste må vurderes konkret, og det kan bety at skolen i noen tilfeller skal sette inn tiltak selv om eleven ikke ønsker det. Det kan også tilsi at det skal settes inn andre tiltak enn eleven selv ønsker.

Skolen plikter å sette inn tiltak som er egnet til å løse elevens problem og sikre at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Skolens tiltak må tilpasses den konkrete saken, blant annet årsaken til problemet, og valg av tiltak må bygge på konkrete og faglige skjønnsvurderinger.

Dersom årsaken til at eleven opplever at skolemiljøet ikke er trygt og godt er forhold utenfor skolen, vil skolen i ulik grad ha mulighet til å rette opp dette, men skolen skal så langt det finnes egnede tiltak sørge for at eleven i hvert fall opplever at det er trygt og godt å være på skolen.

Plikten til å sette inn tiltak varer inntil eleven har et trygt og godt skolemiljø. Det innebærer at skolens plikt løper så lenge eleven opplever at skolemiljøet ikke er trygt og godt.

Kravet til å lage en plan for tiltakene utløses samtidig som skolen har plikt til å sette inn tiltak, jf. fjerde ledd. Dette vil være når en elev ikke har det trygt og godt. Kjennskap til dette får skolen enten etter undersøkelser på eget initiativ eller etter at en elev selv sier fra.

Punktene i bestemmelsen utgjør det som minimum må til for å dokumentere skolens planer for hvordan en bestemt sak skal håndteres og sikre en effektiv gjennomføring av tiltakene. Det stilles ikke formkrav til planen utover at den skal være skriftlig. Planen skal ikke regnes som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Omfanget av opplysninger under hvert av punktene a) til e) må tilpasses den enkelte sak.

En aktivitetsplan behøver ikke knytte seg til én bestemt elev, men kan ta for seg en situasjon eller utfordring som omfatter flere.

Fylkesmannens undersøkelse:

Skolen har sendt inn mal for utarbeidelse av plan for tiltak jf. skjema «Henstilling» i «Skolens rutiner». Fylkesmannen har mottatt «Åtte saker» som har utløst aktivitetsplikten. I de «Åtte sakene» er det en beskrivelse av hva som har skjedd og av hendelsen eller krenkelsen som har skjedd. Skolen skriver inn hvem saken gjelder, andre involverte, hvem som rapporterte episoden, når saken er meldt til skolens ledelse, når foresatte er informert og andre medarbeidere som er informert. Videre er det en kolonne for «Beskrivelse av hvilket problem som skal løses», «Hvilke tiltak skolen har planlagt», «Hvem som er ansvarlig for gjennomføringa av tiltaket» og «Når tiltaket skal evalueres». I det nye skjema 1 «Meldeskjema» er det en kolonne for «Evaluering av tiltak». Skjemaet underskrives av rektor og det er kopi til foresatte.

Eksempler på tiltak fra «Åtte saker» er: undersøkelser av saken, samtaler med miljøterapeut/ sosiallærer/lærer, informasjon til foresatte, stoppsamtaler, ekstra fokus på noen elever og samtale med klassen om nettvett. I «Åtte saker» har vi ikke mottatt dokumentasjon om elevene er spurt om innholdet i aktivitetsplanen. I en av sakene står det «i forståelse med elev».

I to av sakene er det en gjentakende problematikk uten at eleven får det trygt og godt. I to andre saker fremkommer det at saken er løst, og at eleven har fått det trygt og godt.

I en av sakene er det dokumentert at eleven er hørt, og i de øvrige er dette ikke dokumentert.

Rektor skriver i RefLex at skolen forholder seg til Læringsmiljøets praksis når det gjelder bruk av anerkjente fagmiljøers kompetanse. Rektor skriver at i enkeltsaker er tiltak oppe til drøfting i psykososialt team der skolen må sette inn tiltak ut over de mer normerte og vanlige tiltakene. Han skriver videre at dette er et arbeid skolen må ha mer fokus på i sitt utviklingsarbeid.

I RefLex svarer rektor at elevene får uttale seg om hva som skal være innholdet i aktivitetsplanen. Han svarer videre at elevene blir gjort kjent med innholdet og blir spurt om hvordan han/hun tenker rundt dette. Rektor skriver at skolen ber om innspill hvis eleven har tanker rundt tiltak. Rektor sier i intervju at elevs involvering er ulik fra sak til sak. Han sier også at det er ofte samtaler med elever. I RefLex svarer rektor at tiltakene varierer ut fra alvorlighetsgrad, men at det blir satt i verk tiltak i hver sak. I intervju sier rektor at han lager en plan der undersøkelsene tilsier det. Videre sier rektor at noen saker løser seg på hans kontor, og at tiltak noteres på varselet. I intervju forteller rektor at mens saken undersøkes, settes det samtidig inn tiltak. Rektor forteller videre at i en hektisk periode med mange varsler, kan det ta litt tid fra varslet kommer til det blir undersøkt og satt i gang tiltak.

Rektor ønsker å imøtekomme foreldrene så langt som mulig hvis de har noen konkrete ønsker eller forslag, for eksempel å bytte klasse. Han sier han er involvert i de fleste samtalene. Han oppfatter at foreldrene ofte er fornøyd med tiltakene skolen setter inn.

I RefLex skriver rektor at han viser til vedlagt dokumentasjon, som er de «Åtte sakene». Ansatte skriver at det lages en skriftlig aktivitetsplan, og to av gruppene skriver at det er rektors ansvarsområde å lage denne, samt å følge den opp. I RefLex skriver rektor videre at skolen tidligere ikke hadde en praksis der eleven og foreldrene som saken gjelder fikk aktivitetsplanen fra skolen. Alle planer som er laget i skoleåret 2018/19 er gitt til foresatte og elev. Dette bekrefter de ansatte.

Flertallet av ansatte svarer at de ikke har vært med på å utarbeide aktivitetsplaner. En gruppe ansatte svarer at rektor har ansvar for utarbeidelsen, og at de regner med at dette blir gjort og har tillit til rektor, selv om flere svarer at de ikke er involvert. Ansatte sier at de er med på å belyse saken ved å samtale med eleven/elevene, og at de ringer foreldrene for å få frem behov og ønsker. De forteller også at graden av involvering er avhengig av problemet. Psykososialt team forteller at de av og til diskuterer planen og tiltakene. Rektor har ofte en formening om hva som bør gjøres.

Noen av de ansatte svarer at det settes inn tiltak når det er kjent at en elev ikke har det trygt og godt. De svarer videre at det kan ta lang tid før tiltaket kommer. Ansatte sier at problemformulering, tiltak o.a. er det rektor som avgjør, og at de er lite involvert i dette arbeidet. Ansatte svarer at tiltakene er tilpasset type sak og omfang. Noen ansatte skriver at tilpassing gjøres så langt det er mulig, men at det er tilfeller der det ikke er mulig på grunn av manglende

kompetanse. Ansatte sier at samarbeid med hjemmet er viktig for å få de beste tiltakene. I intervjuene kommer det frem at kontaktlærere ofte er ansvarlige for å gjennomføre ulike tiltak. Noen ansatte sier at aktivitetsplanen lages i samarbeid med foreldre og elev.

I innsendt dokumentasjon kommer det frem at skolen har et program for gjennomføring av «MOT». Videre har skolen brukt kompetanse fra RVTS om den tre-delte hjernen og toleransevinduet for personalet. I tillegg har skolen hentet kompetanse fra «Center for rummelighed» i Danmark. Skolen har tatt «Hjelpehånden» fra Psykologisk førstehjelp i bruk.

Flertallet av ansatte skriver at tiltakene ikke alltid er basert på anerkjent kompetanse. Noen ansatte skriver at de bruker kompetente fagmiljøer fra «MOT» og RVTS m.m. Ansatte skriver videre at en del tiltak settes ut fra kjennskap til eleven. En gruppe ansatte skriver at de mangler kompetanse til å finne tiltak basert på kunnskap, prinsipper og verdier som er anerkjent av kompetente fagmiljøer.

Kontaktlærer skriver forslag til tiltak på skjemaet «Varsling». Skolen har et skjema «Henstilling» der skolen beskriver hvilke tiltak som er planlagt i en sak. På begge skjemaene kommer det frem at samtale med eleven/elever brukes i stor grad som tiltak.

I «Skolens rutiner» side 7, heter det at «Rektor informerer berørte parter; foresatte, elev/elever og kontaktlærer om videre saksgang. Det vises ikke til at eleven/elever skal involveres og bli hørt. I «Skolens rutiner» står det på side 4 at rektor skal følge opp aktivitetsplikten. På side 6 i rutinen står det at skolen skal lage en skriftlig plan når det skal lages tiltak i en sak. På side 7 i rutinen fremkommer det at henstilling om tiltak skal rettes til rektor. En gruppe ansatte sier at de ikke er kjent med skjema «Henstilling», som skolen bruker til å lage en plan for tiltakene som settes inn.

Det nyeste «Meldeskjema» har en kolonne for evaluering.

Fylkesmannens vurdering:

Malen til Drangedal 10-årige skole inneholder minimumskravet som en plan skal inneholde. Malen inneholder både hvilket problem tiltakene skal løse, hvilke tiltak skolen har planlagt, når tiltakene skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltakene, og når tiltakene skal evalueres. Skolen har fra skoleåret 2018/2019 begynt å sende aktivitetsplaner hjem til elever og foreldre.

Fylkesmannen vurderer at skolen setter inn tiltak når det er kjent at en elev ikke har det trygt og godt. Det lages en skriftlig plan for tiltak, og at det er rektor som står for dette arbeidet.

For at tiltakene skal være egnede må de bygge på visse forutsetninger. Undersøkelsene må være grundig nok, slik at det blir tydelig for skolen hvilke problem tiltakene skal løse. I tillegg er det en forutsetning at eleven blir hørt, og at elevens synspunkter blir lagt vekt på. Det er videre et krav og forutsetning at elevens beste blir vurdert. Med henblikk på malene som foreligger, er det lagt

opp til at alle formkravene er oppfylt. Rektor strekker seg langt for å lytte til elever og foreldres ønsker om tiltak, og han snakker mye med elever for at tiltakene skal bli best mulig.

Ut fra de «Åtte saker» Fylkesmannen har gått inn i, vurderer vi at det burde vært en mer utfyllende tiltaksplan med tilhørende dokumentasjon. Det burde vært tydeligere hva de ulike tiltakene skal løse, og hvilke faglige vurderinger som er lagt til grunn, på hvilken måte eleven har blitt hørt, eller hva som er lagt til grunn ved vurdering av barnets beste.

I «Åtte saker» er det kun en sak der det er dokumentert at eleven er hørt, i de øvrige er det ikke dokumentert. I to andre saker er det en gjentakende problematikk uten at eleven har fått det trygt og godt. I syv av sakene er det ikke dokumentert om eleven er spurt om innholdet i aktivitetsplanen. Fylkesmannen kan derfor ikke ut fra dette grunnlaget se at rektor sikrer at det blir satt inn egnede tiltak i alle saker. Hvis det likevel viser seg at elevene har fått det trygt og godt, har tiltakene vært egnede.

Fylkesmannens konklusjon:

Rektor sikrer ikke at det blir satt inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt.

Lovkravet er ikke oppfylt.

Rektor sikrer at det lages en skriftlig plan der det skal settes inn tiltak i en sak.

Lovkravet er oppfylt.

(RefLex 3.4 – 3.9)

3.7 Sikrer rektor at plikten til å gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene blir gjort, jf. oppl. §§ 9 A-3, andre ledd, 9 A-4, fjerde, sjette ledd og syvende ledd.

Skolen skal arbeide kontinuerlig og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort, jf. § 9 A-3, andre ledd.

Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørgje for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø, jf. oppl. § 9 A-4, fjerde ledd.

Skolen skal lage ein skriftleg plan når det skal gjerast tiltak i ei sak. I planen skal det stå

- a) kva problem tiltaka skal løyse*
- b) kva tiltak skolen har planlagt*
- c) når tiltaka skal gjennomførast*
- d) kven som er ansvarleg for gjennomføringa av tiltaka*

- e) *når tiltaka skal evaluerast
jf. oppl. § 9 A-4, sjette ledd.*

Skolen skal dokumentere kva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikta etter første til femte ledd, jf. oppl. § 9 A-4, syvende ledd.

Skolen må gjennomføre alle tiltakene som følger av planen. Videre må skolen dokumentere at de gjennomfører tiltak i tråd med planen. Plikten til å sette inn tiltak omfatter også en plikt til å følge opp tiltakene, evaluere virkningen og eventuelt legge til eller endre tiltak dersom det er nødvendig for å sikre eleven et trygt og godt skolemiljø.

Det er et overordnet krav om å dokumentere hva skolen gjør for å oppfylle aktivitetsplikten. Det stilles ikke formkrav til dokumentasjonen etter § 9 A-4, syvende ledd ut over at den må være skriftlig og finnes på et slikt format at den kan tas ut og overleveres Fylkesmannen. Hva som dokumenteres og hvordan, må tilpasses den enkelte virksomhet og formålet med dokumentasjonen.

Fylkesmannens undersøkelse:

I «Åtte saker» Fylkesmannen har mottatt, har rektor formulert tiltak i planen. I fem av de «Åtte saker» fremkommer det at tiltakene er gjennomført. I fire av de «Åtte saker» fremkommer det at tiltakene er evaluert og tilpasset. I en av «Åtte saker» har eleven fått uttale seg om tiltakene har virket.

I RefLex skriver rektor at skolen gjennomfører tiltakene i aktivitetsplanen slik de er beskrevet, dersom ikke fravær eller liknende gjør det umulig. Videre skriver han at det kan være at tiltakene som er skissert utgår, ved at tiltakskjeden ikke trengte å fullføres for å få ønsket effekt. Det skjer i forståelse med elev og foresatte. En gruppe ansatte skriver at de regner med at det gjennomføres, men at de ikke har vært med på å gjennomføre en aktivitetsplan. En annen gruppe ansatte skriver at det kan bli endringer i forhold til tid. Rektor sier i intervju at kontaktlærere ikke er så involvert i utarbeidelsen av planen, men i en del tilfeller er de ansvarlige for å gjennomføre ulike tiltak. Dette bekrefter ansatte i intervju. Ansatte svarer i RefLex at de alltid spør eleven om hvordan tiltakene har virket. Ansatte bekrefter at de alltid innhenter nødvendig informasjon om hvordan tiltakene har virket, og de svarer at tiltakene tilpasses. En gruppe svarer at dette skjer gjennom hyppige elevsamtaler og evalueringer underveis. En gruppe ansatte skriver også at alle tiltaksplanene er individuelle, mens en annen gruppe svarer «så langt det lar seg gjøre».

I RefLex svarer rektor «ja» på spørsmålet om skolen dokumenterer at skolen gjennomfører tiltak i tråd med aktivitetsplanen. Han skriver at planen blir evaluert, og at tiltakene blir kvittert ut. En gruppe ansatte skriver i RefLex, at det dokumenteres til slutt i saken.

Rektor svarer i RefLex at de alltid spør eleven om hvordan tiltakene har virket. Dette skjer naturlig i evalueringen av planen. Elever og foresatte blir spurt om hvordan de har opplevd situasjonen

etter at planen er satt i verk. Han skriver videre at psykososialt team vurderer tiltakene med hensyn til effekt, og at foresatte og eleven selv, samt tilbakemeldinger og observasjoner fra ansatte, er viktige i evalueringen. Rektor skriver i RefLex at tilpassing av tiltakene gjøres i evalueringen av opprinnelige tiltak. Hvis tiltakene ikke fungerer eller gir ønsket effekt, blir det vurdert nye tiltak. I «Skolens rutiner» står det på side 4, punkt 5, at rektor skal følge opp aktivitetsplikten.

Fylkesmannens vurdering:

Rektor sier at de gjennomfører tiltak, at planen blir evaluert, og at tiltakene blir kvittert ut. Ansatte sier at de alltid spør hvordan tiltakene har virket. Ved gjennomgang av de «Åtte saker», fremkommer det at fire saker er evaluert og tilpasset. I de øvrige saker fremkommer det ikke at tiltakene er evaluert. Ved gjennomgang av «Åtte saker» fremkommer det tydelig i kun en sak at eleven har fått uttale seg om tiltakene har virket. I fire av «Åtte saker» er det spor av at man har snakket med eleven det gjelder, men det foreligger ingen dokumentasjon på samtalen og hvordan denne har foregått.

Dersom tiltakene ikke er evaluert på en slik måte at skolen vet om tiltakene har virket etter hensikten eller ikke, er det ikke et grunnlag for å kunne tilpasse dem. Dermed kan skolen heller ikke sørge for å tilpasse tiltakene basert på informasjon om hvordan de har virket.

Rektor har ikke en bestemt fremgangsmåte som sikrer at skolen gjennomfører, evaluerer og tilpasser tiltakene i tråd med aktivitetsplikten i alle saker. Det er dermed ikke et grunnlag for å si at tiltakene er tilpasset og evaluert.

Fylkesmannens konklusjon:

Rektor sikrer ikke at plikten til å gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene blir gjort i alle saker. Skolen har ikke dokumentert at de evaluerer og tilpasser tiltakene i alle saker. Skolen dokumenterer ikke i tilstrekkelig grad hvordan de innhenter elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker.

Lovkravet er ikke oppfylt.

(RefLex 2.2 – 2.9)

3.8 Sikrer rektor at alle som arbeider på skolen straks varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen utsetter en elev for krenking, jf. oppl. § 9 A-5.

Dersom ein som arbeider på skolen, får mistanke om eller kjennskap til at ein annan som arbeider på skolen, utset ein elev for krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering, skal vedkommande straks varsle rektor. Rektor skal varsle skoleeigaren. Dersom det er ein i leiinga ved skolen som står bak krenkinga, skal skoleeigaren varslast direkte av den som fekk mistanke om eller

kjennskap til krenkinga. Undersøking og tiltak etter § 9 A-4 tredje og fjerde ledd skal setjast i verk straks, jf. oppl. § 9 A-5.

Dersom en som arbeider på skolen har mistanke om eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen, utsetter en elev for krenkelser, skal førstnevnte straks varsle rektor. Det er en skjerpet aktivitetsplikt for disse tilfellene, med særlig skjerpede krav til varsling og tempo i saksgangen.

Dersom det er mistanke om at en ansatt krenker en elev, skal dette undersøkes grundig, og både den ansattes og elevens mening og oppfatning av situasjonen må bli utredet og hørt. Dette er saker av en særlig alvorlig karakter som må ha høy prioritet.

Proessen med å undersøke og eventuelt sette inn tiltak må gjennomføres både effektivt og så raskt som forsvarlig, og tiltakene som settes inn må være tilpasset det saksforholdet som undersøkelsene avdekker.

Hvilke tiltak og reaksjoner som kan være aktuelle mot den ansatte styres blant annet av arbeidsrettslige regler. Reaksjoner overfor den ansatte er ikke regulert i opplæringsloven.

Kravene som følger av den alminnelige aktivitetsplikten gjelder også i forbindelse med den skjerpede aktivitetsplikten i denne bestemmelsen.

Dersom det er en ansatt i skoleledelsen som krenker en eller flere elever, skal skoleeier få varsel istedenfor rektor.

Skolen skal dokumentere hvordan de varsler.

Fylkesmannens undersøkelse:

Rektor svarer i RefLex at alle ansatte er informert om at de skal varsle rektor ved mistanke om at en som jobber på skolen har krenket en eller flere elever, og at dette er gjennomgått på planleggingsdagen og enkelte personalmøter. Han viser til forvaltningsrevisjonen 2018, der det kom frem at de ansatte innenfor renhold ikke hadde fått slik informasjon. Han skriver at dette ble rettet opp og de er informert. Ansatte svarer at de er kjent med at det skal varsles straks. Skolen har dokumentert presentasjonen fra planleggingsdagen. Ett bilde fra presentasjonen omhandler § 9 A-5. Lovteksten i § 9 A-5 er gjengitt. I teksten på bildet, er et av kulepunktene «anonym varsling».

Rektor svarer i RefLex at alle har fått beskjed om at varsel kan leveres på samme skjema som elevsaker, eller at den ansatte skriftlig eller muntlig gir rektor beskjed på annen måte. Ansatte bekrefter at det er bestemt hvordan det skal varsles. En gruppe ansatte svarer at rektor har informert om at de skal ta kontakt gjennom telefon/epost til rektor/skoleeier. Rektor sier i intervju at han tar imot anonyme varsler om ansatte, og at han har en postkasse utenfor kontoret der slike varsler kan legges. Videre sier han at skolen er enige om praksis. Det kan varsles anonymt i postkassa, helst på skjema, eller annen skriftlig varsling. Dette bekrefter de

ansatte. Rektor sier at det er enighet om at det er «Meldeskjema» som skal brukes. I «Skolen rutiner» side 3, 4 og 7, refereres det ikke til varslingsplikten der hvor ansatte krenker. Imidlertid henvises det til § 9 A-5. Videre på side 11, ligger «Meldeskjema» som rektor mener det er enighet om at skal brukes ved varsling på ansatt.

Rektor skriver i RefLex at skolen varsler skoleeier om alvorlige saker, inkludert tilfeller der skolen ikke har klart å løse en sak. Han skriver videre at alle § 9 A-5 saker alltid varsles til kommunalsjef, og at i saker der skolen ikke har klart å løse saken over tid, informeres også kommunalsjef. Rektor skriver videre at han opplever at det er innarbeidet praksis at kommunalsjef er en naturlig drøftingspartner. I intervjuet sier rektor at skoleeier etterspør antall aktivitetsplaner, men ikke varslinger. I vår veiledningssamtale med kommunen i forkant av tilsynet, kom det frem at skoleeier var informert om pågående saker. Det fremkom på formøte med skoleledelsen at det er nær kontakt med rektor i vanskelige saker.

Ansatte svarer at de har varslet rektor i saker der de har hatt mistanke om at ansatt krenker elev. Plikten til å varsle skoleeier direkte dersom mistanken gjelder en i skoleledelsen, ble gjennomgått samtidig. Ansatte bekrefter at dette er gjennomgått på planleggingsdagen, og de sier at de er kjent med at det er skoleeier som skal varsles dersom rektor krenker. Ansatte skriver at det ikke har vært aktuelt å varsle skoleeier.

Rektor sier i intervju at for mange er det et sårt tema å varsle om en kollega, men at kontaktlærere er flinke til å si fra hvis enkelte lærere sliter med relasjoner til elever. En gruppe ansatte svarer at de varsler straks, og en annen gruppe svarer at de varsler så raskt det lar seg gjøre. En gruppe ansatte sier at de opplever at de må være helt sikre før de varsler i slike tilfeller, og at de er redd for en slik varsling.

Ansatte sier at de vet fra undersøkelser at elever har blitt krenket av ansatte. Noen ansatte sier at de kjenner til flere saker om dette på skolen. Det kommer også frem at det er sagt fra til rektor i en slik sak. Det ble varslet rektor muntlig, og det ble gitt tilbakemelding om at dette var tatt tak i. En annen gruppe svarer at noen på trinnet har varslet muntlig, men de vet ikke om det er dokumentert. Andre ansatte skriver at de varsler muntlig og at rektor dokumenterer. En gruppe ansatte sier at det ikke er rutiner for slike saker, og at de ikke kjenner til hvordan saksgangen er. I intervju sier en gruppe ansatte at rektor kjenner alle elevene og tar seg av dokumentasjonen. I RefLex skriver rektor at Fylkesmannen har i forbindelse med tidligere saker sett slik dokumentasjon. Rektor skriver at dette kan fremvises om nødvendig.

Fylkesmannens vurdering:

Av våre undersøkelser, fremgår det at alle ansatte er kjent med at det skal varsles til rektor ved mistanke om at ansatt krenker elev. Videre fremgår det at ansatte er kjent med at de skal varsle skoleeier dersom rektor krenker elev.

Dokumentasjon og intervju viser at ansatte kan varsle om slike saker på mange ulike måter, både muntlig, skriftlig og anonymt eller ikke-anonymt. Med dette har rektor åpnet for at det skal være

lav terskel for å si fra. Noen ansatte er redde for å varsle, og noen vet ikke hva som blir dokumentert og hva den videre saksgangen er. Fylkesmannen mener at det er bra med lav terskel for varsling i slike saker, men at fremgangsmåten må være satt i et system slik at alle ansatte er trygge på hvordan plikten skal utføres. Systemet må sikre en forsvarlig behandling av varselet. Dersom rektors fremgangsmåte gjør ansatte usikre, bør rektor beskrive bedre hvordan disse sakene behandles.

I våre undersøkelser fremkommer det at noen ansatte sier de varsler straks, noen så raskt det lar seg gjøre, mens andre sier de må være helt sikre før de foretar en slik varsling. Rektor har uttalt at han har nært samarbeid med skoleeier i vanskelige saker, og at han med dette tar opp varsel på ansatte. Fylkesmannen legger dette til grunn.

Fylkesmannen har gjennomgått de to sakene rektor refererer til. Der fremkommer det ikke varslinger på ansatte.

Fylkesmannens konklusjon:

Rektor sikrer at ansatte varsler rektor/skoleeier straks når de får mistanke om eller kjennskap til at en ansatt krenker en eller flere elever.

Rektor varsler skoleeier straks.

Lovkravet er oppfylt.

4. Skolens plikt til å arbeide forebyggende og informere og involvere elever og foreldre

(RefLex 1.1 – 1.2)

4.1 Rektor skal sikre at elevene får ta del i planleggingen og gjennomføringen av et trygt og godt skolemiljø, jf. oppl. §§ 9 A-3, andre ledd og 9 A-8

Skolen skal arbeide kontinuerleg og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane, slik at krava i eller i medhald av kapitlet blir oppfylte. Rektor har ansvaret for at dette blir gjort, jf. oppl. § 9 A-3, andre ledd.

Elevane skal få ta del i planlegginga og gjennomføringa av arbeidet for eit trygt og godt skolemiljø.

Elevrådet kan oppnemne representantar til å vareta elevane sine interesser overfor skolen og styresmaktene i skolemiljø saker. Dersom det finst eit arbeidsmiljøutval eller liknande organ ved skolen, kan elevane møte med opp til to representantar når utvalet behandlar saker som gjeld skolemiljøet. Representantane skal bli kalla inn til møta med talerett og rett til å få meininga si protokollert. Dei skal ikkje vere til stades når utvalet behandlar saker som inneheld opplysningar som er omfatta av lovfesta teieplikt.

Representantane skal få den informasjonen dei treng, men ikkje opplysningar som er omfatta av lovfesta teieplikt. I den mon det trengst, har dei rett til opplæring for å skjette oppgåvene og fritak frå undervisninga, jf. oppl. § 9 A-8.

Ansaret for det systematiske arbeidet er lagt til rektor.

Det er forutsetning for at elevene skal kunne delta i arbeidet med det systematiske arbeidet at det tilpassas elevenes alder.

Fylkesmannens undersøkelse:

Det er opprettet elevråd ved Drangedal 10-årige skole, og elevene er representert i SU (Samarbeidsutvalget) og i SMU (Skolemiljøutvalget). Det er rektor som kaller inn til møtene og holder i fremdriften. Det er egen kontaktlærer for elevrådet. Det er to møter i skoleåret for SU og SMU. Fylkesmannen ser av mottatt dokumentasjon at arbeidet for et trygt og godt skolemiljø er tema i møtene i både SU og SMU. Elevstemmen fremkommer i referat.

I skolens årshjul fremkommer det at det planlegges sosiale aktiviteter på klassenivå for alle klasser ved oppstart av skoleåret. I september planlegges det idrettsdag for alle elever på skolen. I oktober skal det være et pedagogisk opplegg knyttet til verdensdagen for psykisk helse. I desember planlegges det fotballturnering, og i april skal det gjennomføres volleyballturnering. I mai skal det være felles aktivitetsdag for hele skolen, og i juni fotballturnering på banen.

Skolens ledelse svarer i RefLex at de på ungdomstrinnet har knyttet seg til «MOT» med virkning fra skoleåret 2018-2019. Dette blir fulgt på 8. og 9. trinn. «MOT»-prosjektet blir ifølge rektor gjennomført med coacher, hvor tre er ansatt på skolen, og en er fra skolehelsetjenesten og en utenfor. I tillegg er kontaktlærerne med på dette med sin klasse.

Skolens ledelse skriver videre at elevrådet er med på å planlegge og gjennomføre aktiviteter som er positive for skolemiljøet, deriblant juleballet. Elevene kurses i «Aktiv skole 365» årlig, og de gjennomfører cuper og friminuttsaktiviteter gjennom året. I tillegg til dette har klassene på ungdomstrinnet «10-minutteren» hver morgen med kontaktlærer. Det gjennomføres også elevsamtaler med hver enkelt elev hvor klassemiljø er et tema.

Det fremgår av intervju med rektor at det jobbes med holdninger og verdier på skolen. Skolen må formidle klart hva den står for, og det er viktig at man er tydelig som voksen. Rektor fortalte at skolen har hovedfokus på at elevene skal få grunnleggende ferdigheter og at det skal være trivsel på skolen. Elevene forteller at det arrangeres volleyballcup og at denne er viktig for samholdet da alle er på samme nivå. Elevene forteller at de arrangerer juleball.

Skolen har sendt inn ti referater fra elevrådsmøter som ble avholdt i skoleåret 2018/2019. Saker som er behandlet er blant annet: mobilfri skole, garderobeforhold i forhold til knuffing og tull, aktivitetsdag, quiz-tilbud til elevene i friminuttet, gjennomgang av UngData-undersøkelsen, gjennomgang av trivselsundersøkelsen, juleballet, klassemiljø, trivselstiltak og tilsyn. I referat fra

08.04.19, ber elevrepresentantene om mer tid til å ta opp saker med klassene sine, og til å få forslag til saker fra klassen til elevrådet.

Elevene som sitter i elevrådet sier at de blir spurt om forslag til aktiviteter på skolen. Elevene forteller også at de har snakket mye om trivsel på skolen i forbindelse med mobilfri skole. Elevene forteller videre at de har hatt oppe til avstemning hvorvidt det skal være mobilfri skole. Elevene stemte mot, men det ble gjennomført likevel. Elevene har ikke klassens time på ungdomstrinnet, slik det var på barnetrinnet. Elevene opplyser videre at de har vært med på «MOT», men at dette har hatt liten betydning. Det har blitt snakket en del om holdninger og verdier, og de snakker mye om etikk på skolen. Elevene mener at klasseregler kan hjelpe litt til å få et bedre skolemiljø. Elevrepresentantene mener at klassene er flinke til å involvere og inkludere alle elevene. Det fremgår av intervju at elevrepresentantene opplever at de har påvirkningskraft og at de får være med å stemme over ting som betyr noe for dem. De mener også de får god nok informasjon. Elevene har ikke blitt involvert i arbeidet med å kartlegge hvilke områder på skolen som er utsatt i forhold til skolemiljøet. Elevrepresentantene oppfatter at de fleste trives på skolen. Det er ulik oppfatning når det gjelder muligheter for tur i skoletiden. På 9. trinn er de en del ute av klasserommet, mens på 10. trinn er de lite på tur.

Gjennomføring av elevundersøkelsen fra 2018/19 for 10. trinn viser følgende (skalaen går fra 1-5, der høy verdi betyr positivt resultat, og beste gjennomsnittsverdi er 5): Skolen scorer 3,0 på spørsmålet: «Legger lærerne til rette for at dere elever kan delta i elevrådsarbeid og annet arbeid som tillitsvalgt». På nasjonalt nivå er det en score på 3,7, og det samme er resultatene for Telemark. På spørsmålet: «Hører skolen på elevenes forslag», viser elevundersøkelsen at skolen scorer 2,7. På nasjonalt nivå er det en score på 3,2, mens score for Telemark er på 3,1.

Fylkesmannens vurdering:

Det fremgår av sakens dokumenter at Drangedal 10-årige skole har opprettet elevråd, SU og SMU i tråd med regelverket. Det kommer frem at elevene er representert og deltar i utvalgene, og vi ser at de har fått sin mening protokollert. Fylkesmannen finner at arbeidet med skolemiljø er et gjentakende tema i SMU og SU. Dette betyr at skolen har muliggjort elevenes medbestemmelse ved å ta del i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø.

Elevrepresentantene opplever at de blir hørt, mens resultatene i Elevundersøkelsen viser at elevene ikke i særlig grad tenker at skolen hører på deres forslag. Medbestemmelse handler ikke om at elevene skal få bestemme, men at de skal ta del i planleggingen og gjennomføringen, og at deres meninger skal tillegges vekt.

Av skolens årshjul fremkommer det at det planlegges aktiviteter på skolen gjennom hele året som kan bidra til et trygt og godt skolemiljø.

Fylkesmannens konklusjon:

Rektor sikrer at elevene får ta del i planleggingen og gjennomføringen av et trygt og godt skolemiljø.

Lovkravet er oppfylt.

(RefLex 2.1 – 2.4)

4.2 Skolen skal gi elevene og foreldrene informasjon om retten til et trygt og godt skolemiljø, om skolens aktivitetsplikt og om retten til å melde en sak til Fylkesmannen, jf. oppl. § 9 A-9, første ledd.

Skolen skal informere elevene og foreldra om rettane i dette kapitlet. Skolane skal òg informere om aktivitetsplikta etter §§ 9 A-4 og 9 A-5 og om høvet til å melde saka til Fylkesmannen etter § 9 A-6, jf. oppl. § 9 A-9, første ledd.

Skolen skal informere elever og foreldre om rettighetene etter kapittel 9 A. Regelen skal sikre at elevene og foreldrene får nok informasjon til å vurdere om elevens rettigheter er oppfylt og hvordan de kan gå fram for å sikre at rettighetene oppfylles. Det er viktig at informasjonen gjøres tilgjengelig for alle.

Fylkesmannens undersøkelse:

Drangedal kommune har laget «Skolens rutiner». Rutinene er omtalt i del 1 i rapporten.

Dette dokumentet ligger også på skolens hjemmeside.

På skolens hjemmeside har vi på undersøkelsestidspunktet funnet informasjon om «Handlingsplan mot mobbing».

I RefLex skriver rektor at det er utarbeidet et informasjonshefte til foreldre om «mobbing og krenkelser», jf. «Skolens rutiner». Rektor skriver videre at man i foreldremøter ved oppstarten av nytt skoleår tar opp dette temaet, og viser til referater fra foreldremøter.

Rektor svarer i RefLex at elevene får informasjon om retten til et trygt og godt skolemiljø, skolens aktivitetsplikt og retten til å melde en sak til Fylkesmannen gjennom besøk av sektorkontoret og kontaktperson i mobbesaker. I tillegg tar kontaktlærer opp temaet og informerer om dette i starten av nytt skoleår. Det fremgår av referater fra foreldremøtene på trinnene, at det har blitt gitt informasjon til foreldrene om retten til et trygt og godt skolemiljø.

Lærerne sier i intervju at det også har blitt gitt informasjon til klassene om retten til et trygt og godt skolemiljø. Det fremkommer at i enkelte klasserom henger det informasjonsplakater om retten til å melde sak til Fylkesmannen. Elevrepresentantene sier i intervju at de delvis er kjent med at de kan melde sak til Fylkesmannen.

Ved intervju av foreldrerepresentantene fremkommer det at de ikke var så godt kjent med prosessen med å melde skolemiljø saker til Fylkesmannen. Det fremkom i intervju at representantene fra foreldrene mente at skolemiljø saker er krevende saker for skolen og lærerne.

Fylkesmannens vurdering:

Fylkesmannen vurderer at skolen har gitt informasjon på ulike måter om retten til å ha det trygt og godt på skolen til elever og foreldre, og om retten til å melde sak til Fylkesmannen. Informasjonen er tilgjengelig på kommunens hjemmeside.

Fylkesmannens konklusjon:

Skolen gir elevene og foreldrene informasjon om retten til et trygt og godt skolemiljø, om skolens aktivitetsplikt og om retten til å melde en sak til Fylkesmannen.

Lovkravet er oppfylt.

(RefLex 2.5 – 2.26)

4.3 Informasjonsplikt og rett til å uttale seg jf. opplæringsloven § 9 A-9.

Skolen skal informere elevane og foreldra om rettane i dette kapittelet. Skolane skal òg informere om aktivitetsplikta etter §§ 9 A-4 og 9 A-5 og om høve til å melde saka til Fylkesmannen etter § 9 A-6.

Dersom skolen finn ut at noko ved skolemiljøet kan skade helsa til elevane, skal elevane og foreldre snarast mogleg varslast om det.

Samarbeidsutvalet, skoleutvalet, skolemiljøutvalet, elevrådet og foreldra skal haldast informerte om alt som er viktig for skolemiljøet, og så tidleg som mogleg takast med i arbeidet med skolemiljøtiltak. Dei har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjeld det systematiske arbeidet for eit trygt og godt skolemiljø, og har rett til å uttale seg og komme med fremlegg i alle saker som er viktige for skolemiljøet, jf. oppl. § 9 A-9, tredje ledd.

Skolens råd og utvalg har en rett til å bli holdt løpende orientert om få fremlagt all dokumentasjon i det systematiske arbeidet, og alle forhold som har en vesentlig betydning for skolemiljøet.

Fylkesmannens undersøkelse:

Rektor skriver at skolen informerer SU om det som er aktuelt med hensyn til skolemiljøet, men skolen kunne vært flinkere til å få de inn tidlig nok i prosessen. Rektor viser til «Skolens rutiner» hvor det står om råd og utvalgs rolle i arbeidet med det psykososiale miljøet. Det fremgår blant annet av rutinen at elevrådet skal uttale seg, og/eller komme med forslag i alle saker som gjelder nærmiljøet til elevene. I rutinen står det om FAU, at FAU er «de foresattes» talerør overfor skolen. FAU skal blant annet sikre reell medvirkning fra foresatte og ha medansvar for at elevenes læringsmiljø er trygt og godt. I rutinen står det om SU (Samarbeidsutvalget), at de blant annet kan uttale seg om skolemiljøet og ordensreglement. I rutinen står det om SMU (Skolemiljøutvalget): «SMU har rett til å uttale seg i alle saker som gjelder skolemiljøet, jf. Kapittel 9a. Utvalget skal medvirke til at skolen, de tilsatte i skolen, elever og foresatte tar aktivt del i arbeidet med å skape et godt skolemiljø. FAU og de andre rådsorganene ved skolen kan også be om at saker blir tatt

opp i SU eller SMU. Formålet med skolemiljøutvalget er å sikre at skolen har et systematisk arbeid for et godt skolemiljø. SMU skal være et rådgivende organ for skolen i saker knyttet til dette. Rektor har ansvar for at valg gjøres og at dette blir gjort ved skolestart hvert år». Det fremgår videre av rutinen at skoleledelsen skal legge til rette for årlige kartlegginger av skolemiljøet og systematisk gjennomgang av resultatene fra disse. Det står i rutinen at skoleledelsen har ansvar for å holde utvalgene løpende orientert om alle forhold som er viktige for skolemiljøet.

Rektor skriver i RefLex at han har kontakt med lederne av råd og utvalg og sender ut informasjon om planlagte og pågående arbeider ved skolen, slik at utvalgene kan uttale seg i ulike saker på et tidlig tidspunkt. Han skriver videre at skolen kan være flinkere til å få råd og utvalg inn tidligere i prosessen. I en sak vedrørende mobilfri skole, ble alle råd og utvalg gitt rett til å uttale seg og høringsprosessen videre. Rektor skriver at skolen tok opp saken med FAU (Foreldrerådets arbeidsutvalg) da de skulle gå inn for programmet «MOT». Det er også gjennom dette arbeidet at det har vært gjennomført en felles temadag og kveld om nettvett.

Resultater fra UngData er omtalt i referater fra FAU og elevrådet. Det fremgår av referat fra SU, SMU at saker som har betydning for skolemiljøet har blitt orientert om. Alle skolens organer har fått uttale seg om spørsmålet om mobilfri skole. Det har blitt orientert om resultater fra elevundersøkelser. Rektor svarer i RefLex at FAU-leder ber rektor informere om saker, eller at rektor melder inn saker til FAU-leder. Skolen bestreber seg på å informere FAU så tidlig som mulig, slik at de får reell innflytelse. Rektor skriver i RefLex at skolen informerer og har dialog med elevrådet om resultater fra elevundersøkelsen, trivselstiltak og tiltak skolen setter inn i arbeidet med å sikre et godt skolemiljø. I noen av disse møtene har rektor deltatt. Rektor har da spurt om elevrepresentantenes inntrykk av skolemiljø/klasse miljø. I planleggingen av skolemiljøtiltak blir elevrådet konsultert og bedt om innspill og deltagelse. Juleballet er et av tiltakene elevrådet jobber aktivt med.

Det fremgikk av intervjuene med foreldrerepresentantene og elevrepresentantene at de ikke var kjent med retten de har til innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø.

Fylkesmannens vurdering:

Skolen informerer aktuelle råd og utvalg om saker av betydning for skolemiljøet, og at de i noen saker tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak. Dette gjelder mobilfri skole og elevundersøkelsen. Skolen har ikke informert aktuelle råd og utvalg om retten til å be om innsyn i dokumentasjon som omhandler det systematiske arbeidet vedrørende skolemiljøet.

Fylkesmannens konklusjon:

Rektor sikrer at skolen informerer aktuelle råd og utvalg om saker som er viktige for skolemiljøet, og at de i noen saker tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak. De er gjort kjent med sin rett til å uttale seg i disse sakene. De er derimot ikke gjort kjent med retten til å be om innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet.

Lovkravet er derfor ikke fullt ut oppfylt.

5. Forhåndsvarsel om pålegg om retting

Fylkesmannens vurdering og konklusjoner i tilsynet viser lovbrudd. I denne rapporten gis Drangedal kommune/Drangedal 10-årige skole en frist til å rette.

Frist for retting er **1. mars 2020**. Skoleeier/skolen må innen denne datoen sende Fylkesmannen en erklæring om at lovbruddene er rettet og en redegjørelse om hvordan lovbruddene er rettet.

Dersom forholdene ikke blir rettet innen den fastsatte fristen, vil Fylkesmannen vedta pålegg om retting. Et eventuelt pålegg vil ha status som vedtak og vil kunne påklages, jf. forvaltningsloven § 28. Fristen for å klage er tre uker, jf. forvaltningsloven § 29.

Skoleeier har rett til innsyn i sakens dokumenter, jf. forvaltningsloven § 18.

Regelverksbrudd:

Fylkesmannen har avdekt følgende lovbrudd:

- Fylkesmannen mener at det er sannsynliggjort at alle som arbeider på skolen har kjennskap til følge- med plikten og utøver denne i sitt arbeid. Det er imidlertid ikke vist til et system der rektor sikrer at ansatte kan følge med på de særskilt sårbare elevene og hvem disse er. Skolen har derfor ikke fullt ut oppfylt sin følge- med plikt.
- Rektor sikrer ikke at alle ansatte varsler rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor varsler skoleeier om alvorlige tilfeller. Skolen dokumenterer ikke i tilstrekkelig grad hva som er gjort i saken.
- Rektor sikrer at skolen snarest undersøker saken ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Skolens undersøkelser er imidlertid ikke tilstrekkelig dokumentert.
- Rektor sikrer ikke at det blir satt inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt.
- Rektor sikrer ikke at plikten til å gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene blir gjort i alle saker. Skolen har ikke dokumentert at de evaluerer og tilpasser tiltakene i alle saker. Skolen dokumenterer ikke i tilstrekkelig grad hvordan de innhenter elevens syn på hvordan tiltakene har virket, og hvilke endringer eleven ønsker.
- Rektor sikrer at skolen informerer aktuelle råd og utvalg om saker som er viktige for skolemiljøet, og at de i noen saker tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak. De er gjort kjent med sin rett til å uttale seg i disse sakene. De er derimot ikke gjort kjent med retten til å be om innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet.

Følgende pålegg er aktuelle å vedta etter utløp av rettefristen:

Drangedal kommune må sørge for at skolen har et system som sikrer at følge- med plikten, varslingsplikten, undersøkelsesplikten og plikten til å sette inn egnede tiltak, gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene basert på informasjon om hvordan tiltakene har virket, jf. oppl. §§ 9 A-3, 9 A-4.

Korreksjonspunkter:

- Sørge for at ansatte har tilstrekkelig kunnskap om de sårbare elevene for å utøve følge- med plikten
- Sørge for at skolen ivaretar aktivitetsplikten
- Sørge for at ansatte varsler dersom de får kjennskap til eller mistanke om at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø
- Sørge for at det gjennomgående dokumenteres i tilstrekkelig grad
- Sørge for at det blir satt inn egnede tiltak dersom en elevs rett til et trygt og godt skolemiljø ikke er oppfylt
- Sørge for at plikten til å gjennomføre, evaluere og tilpasse tiltakene blir gjort i alle saker.

Drangedal kommune må sikre at råd og utvalg gjøres kjent med retten til innsyn i dokumentasjon i det systematiske arbeidet med skolemiljøet, jf. oppl. § 9 A-9, første og tredje ledd.

Korreksjonspunkt:

- Sørge for at råd og utvalg gjøres kjent med retten til innsyn i dokumentasjon i det systematiske arbeidet med skolemiljøet

Avsluttende kommentar

Denne rapporten omhandler tilsyn på et avgrenset tidspunkt. Det har vært mange som i den siste tiden har uttalt at de har opplevd vonde hendelser mens de var elever i Drangedal. Disse sakene blir behandlet uavhengig av denne rapporten.

Fylkesmannen har i tilsynet konstatert lovbrudd som viser at det er noen områder skolen og kommunen må arbeide med videre. Vi kan likevel se at det er igangsatt mange gode tiltak. Fylkesmannen følger opp dette arbeidet.